

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**OLUŞTURMA ve UYGULAMA
AÇISINDAN SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE BİR
ÖĞRETİM MATERYALİ OLARAK ÇİZGİ ROMAN
KULLANIMI**

Berkay TÜRKAL

İzmir

2018

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**OLUŞTURMA ve UYGULAMA
AÇISINDAN SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE BİR
ÖĞRETİM MATERYALİ OLARAK ÇİZGİ ROMAN
KULLANIMI**

Berkay TÜRKAŁ

**Danışman
Doç. Dr. Ali Ekber GÜLERSOY**

**İzmir
2018**

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Oluşturma ve Uygulama Açısından Sosyal Bilgiler Öğretiminde Bir Öğretim Materyali Olarak Çizgi Roman Kullanımı” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yaralandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

22/06/2018

Berkay TÜRKAL

DEĞERLENDİRME KURULU ÜYELERİ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne

İşbu çalışma, jürimiz tarafından Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Programında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Ali Ekber GÜLERSOY

Üye : Prof. Dr. Nevzat Gümtüş

Üye : Prof. Dr. Nezih Metin ÖZMUTAF

Onay

Yukarıda imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

22.10.2018

Prof. Dr. Süha YILMAZ
Enstitü Müdürü V.

ÖNSÖZ

Türkiye'de her geçen gün farklı çizgi roman yayınları basılmakta ve toplumumuzda çizgi roman kültürü zenginleşmektedir. Çizgi romana gösterilen ilgi yalnızca ülkemizde değil tüm dünyada dikkate değerdir. Bu durum, çizgi romanın öğretimde kullanılmasını teşvik edici niteliktedir. Son günlerde eğitimde kullanılabilecek yerli ve yabancı çizgi romanların sayısı artmaktadır.

Ancak bu artışın yanında söz konusu çizgi romanlar eğitim materyali olma ilkelerinden yoksundur. Bunun nedenlerini; derste kullanılmak üzere tasarlanmış olmamaları, çizgi romanları hazırlayanların ticari kaygılara sahip olmaları, söz konusu çizgi romanların erişilebilirliklerinin zor olabilmesi, siyasi tutumlar, çizgi romanların yaş sınırlaması gerektirecek içeriklere sahip olabilmeleri vb. olarak sıralamak mümkündür.

Araştırmacı olarak şahsımın çizgi romanlarla tanışması çok küçük yaşlarda olmuştur. Yakınlarımda daima çizgi romanlar bulunmuştur. İlkokula başlamaktan dolayı mutlu olmamın en önemli sebebi, çizgi romanları görsellerine bakarak anlamaya çalışmak zorunda olmayacak olmamdı. Okumayı öğrendiğimde ilk okuduklarımı: Şirinler, Donald Amca ve Garfield gibi çizgi roman serileri oluşturmaktaydı. Yani çizgi roman aşkı bana okumayı sevdirmişti. İlkokuldan itibaren öğrencilik dönemimde bilhassa Sosyal Bilgiler dersinde ve sosyal bilimlerin kapsamına giren derslerde "Keşke bu konularla ilgili çizgi romanlar olsaydı?" diye iç geçirdiğimi hatırlarım.

Uzun bir kopyalama sürecinin sonunda bilinen kahramanlarla kendi hikayelerimi oluşturmayı denedim. Nitekim bir süre sonra kendi kahramanlarımı, kendi özgün hikayelerimi yaratmaya başladım. Lise yıllarımda ulusal ve yerel birkaç dergide çizgi romanlarım yayınlandı.

2017 yılında çalışmaya başladığım Dokuz Eylül Üniversitesi Özel 75. Yıl İlköğretim Okulu’nda öğrencilere yönelik “Çizgi Roman Kulübü” kurdum. Bu kulüpte öğrencilere kendi çizgi romanlarını oluşturmaları için rehberlik edip deneyimlerimi aktarmaya çalıştım.

Geçmiş yaşantımda çizgi roman bu kadar çok yer kaplarken tezimi de bu doğrultuda şekillendirmeye karar verdim. Çizgi romanın sürükleyici dünyasıyla Sosyal Bilgiler dersini birleştirerek, Sosyal Bilgiler öğretimini daha akılda kalıcı ve eğlenceli hale getirmenin yollarını aradım.

Öncelikle tezin hazırlanması sürecinde desteğini esirgemeyen, görüş ve düşüncelerinden yararlandığım danışmanım Doç. Dr. Ali Ekber GÜLERSOY’a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca Prof. Dr. Nevzat GÜMÜŞ, Doç. Dr. Doğan DUMAN ve Dr. Öğr. Üyesi Hasan TÜRKER hocalara, öte yandan ilgili çizgi romanların geliştirilme aşamasında yardımlarını esirgemeyen Buse ÜNLÜ TÜRKAL’a minnettarım.

Berkay TÜRKAL

İzmir, 2018

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	ii
DEĞERLENDİRME KURULU ÜYELERİ	iii
ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER	vi
ŞEKİL LİSTESİ.....	ix
ÖZET.....	x
ABSTRACT	xi

BÖLÜM I GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Amaç ve Önem	1
1.3. Problem Cümlesi	2
1.4. Alt Problemler	2
1.5. Varsayımlar	3
1.6. Sınırlılıklar.....	3
1.7. Tanımlar	3
1.8. Kısaltmalar	4

BÖLÜM II KURAMSAL BİLGİLER ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR 5

Bu bölümde araştırmayla ilgili kuramsal bilgilere ve ilgili araştırmalara yer verilecektir.....	5
2.1. Sosyal Bilgiler	5
2.1.1. Sosyal Bilgilerin Ortaya Çıkışı	7
2.1.2. Türkiye'de Sosyal Bilgiler Anlayışı.....	7
2.1.3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Genel Amaçları.....	8
2.1.4. Sosyal Bilgiler Ders Kitapları.....	8
2.2. Çizgi Roman.....	8
2.2.1. Çizgi Romanda Biçimsel Yapı	9

2.2.2. Çizgi Romanlarda Anlatımı Belirleme	10
2.2.3. Çizgi Romanda Evren	11
2.2.4. Dünyada Çizgi Romanın Tarihsel Gelişimi	12
2.2.5. Türkiye'de Çizgi Romanın Tarihsel Gelişimi	13
2.3. Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Bir Öğretim Materyali Olarak Çizgi Roman	14
2.4. Öğretim Materyali Oluşturmak Bakımından Çizgi Roman Öğeleri	16
2.4.1. Genel Olarak Öğretimde Materyal Tasarımı	16
2.4.2. Yazı Öğeleri	19
2.4.3. Görsel Öğeler	20
2.5. Çizgi Roman Destekli Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılabilecek Öğretim Yöntem ve Teknikleri	26
2.5.1. Öğretim Yöntem-Teknikleri	27
2.6. İlgili Araştırmalar	35
BÖLÜM III YÖNTEM	39
3.1. Araştırma Modeli	39
3.2. Evren ve Örneklem	39
3.3. Veri Toplama Teknikleri	40
3.4. Veri Çözümleme Teknikleri	40
BÖLÜM IV BULGULAR ve YORUM	41
4.1. Öğretim Materyali Olarak Çizgi Roman Oluşturma	41
4.1.1 Hikaye	41
4.1.2. Çizim	48
2.1.3. Bir Süreç Olarak Çizgi Roman Oluşturmak:	51
4.2. Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Öğreniyorum Ünitesinin Kazanımları Çerçevesinde Oluşturulan Çizgi Romanlar ve Kullanılabilecek Öğretim Yöntem ve Teknikleri	59
4.2.1 “Yakın Çevresindeki Bir Örnekten Yola Çıkarak Bir Olayın Çok Boyutluluğunu Fark Eder” Kazanımı Çerçevesinde Oluşturulan Çizgi Roman. 60	
4.2.2. “Olgu ve Görüşü Ayırt Eder Kazanımı” Çerçevesinde Oluşturulan Çizgi Roman	63

4.2.3. “Bilimsel Araştırma Basamaklarını Kullanarak Araştırma Yapar” Kazanımı Çerçevesinde Oluşturulan Çizgi Roman	66
4.2.4. “Bir Soruna Getirilen Çözümlerin Hak, Sorumluluk ve Özgürlükler Temelinde Olması Gerektiğini Savunur” Kazanımı Çerçevesinde Oluşturulan Çizgi Roman	69
4.2.5. “Sosyal Bilgilerin, Türkiye Cumhuriyeti’nin Etkin Bir Vatandaşı Olarak Gelişimine Katkısını Fark Eder” Kazanımı Çerçevesinde Oluşturulan Çizgi Roman.....	72
4.2.6. “Atatürk’ün Ülkemizde Sosyal Bilimlerin Geliştirilmesi İçin Yaptığı Uygulamalara Örnekler Verir” Kazanımı Çerçevesinde Oluşturulan Çizgi Roman.....	75
BÖLÜM V SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER	78
5.1. Sonuç	78
5.2. Öneriler.....	79
5.2.1. Sosyal Bilgiler Dersinde Çizgi Roman Oluşturmaya Yönelik Öneriler ...	79
5.2.2. Çizgi Romanın Sosyal Bilgiler Dersinde Uygulanmasına Yönelik Öneriler	80
KAYNAKÇA	81
EKLER.....	90
Ek 1- Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Genel Amaçları	90
Ek 2- Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği	91

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Çizimde Kareleri Tretmana Göre Ayarlamak.....	52
Şekil 2: Çizimde Perspektifi Ayarlamak.....	53
Şekil 3: Çizimde Varlıkların Yerini Belirlemek.	53
Şekil 4: Çizimi Detaylandırmak.....	54
Şekil 5: Çizimde Ana hatları Belirlemek.	54
Şekil 6: Çizimde Fiber Uçlu Kalem Kullanmak.	55
Şekil 7: Çizimde Kurşun Kalem İzlerini Silmek.....	56
Şekil 8: 6. Sınıf 1. Ünite 1. Kazanım Çerçevesinde Oluşturulan Çizgi Roman 1. Sayfa.....	60
Şekil 9: 6. Sınıf 1. Ünite 1. Kazanım Çerçevesinde Oluşturulan Çizgi Roman 2. Sayfa.....	61
Şekil 10: 6. Sınıf 1. Ünite 2. Kazanım Çerçevesinde Oluşturulan Çizgi Roman 1. Sayfa.....	63
Şekil 11: 6. Sınıf 1. Ünite 2. Kazanım Çerçevesinde Oluşturulan Çizgi Roman 2. Sayfa.....	64
Şekil 12: 6. Sınıf 1. Ünite 3. Kazanım Çerçevesinde Oluşturulan Çizgi Roman 1. Sayfa.....	66
Şekil 13: 6. Sınıf 1. Ünite 3. Kazanım Çerçevesinde Oluşturulan Çizgi Roman 2. Sayfa.....	67
Şekil 14: 6. Sınıf 1. Ünite 4. Kazanım Çerçevesinde Oluşturulan Çizgi Roman.....	69
Şekil 15: 6. Sınıf 1. Ünite 4. Kazanım Çerçevesinde Oluşturulan Çizgi Roman 2. Sayfa.....	70
Şekil 16: 6. Sınıf 1. Ünite 5. Kazanım Çerçevesinde Oluşturulan Çizgi Roman 1. Sayfa.....	72
Şekil 17: 6. Sınıf 1. Ünite 5. Kazanım Çerçevesinde Oluşturulan Çizgi Roman 2. Sayfa.....	73
Şekil 18: 6. Sınıf 1. Ünite 6. Kazanım Çerçevesinde Oluşturulan Çizgi Roman 1. Sayfa.....	75
Şekil 19: 6. Sınıf 1. Ünite 6. Kazanım Çerçevesinde Oluşturulan Çizgi Roman 2. Sayfa.....	76

ÖZET

Oluşturma Ve Uygulama Açısından Sosyal Bilgiler Öğretiminde Bir Öğretim Materyali Olarak Çizgi Roman Kullanımı

Bu çalışma; "giriş", "kuramsal bilgiler ve ilgili araştırmalar", "yöntem", "bulgular ve yorumlar", "sonuç, tartışma ve öneriler" olmak üzere beş ana bölümden oluşmaktadır.

Bu çalışmanın amaç ve alt amaçlarına ulaşmak için sorulan sorulara cevap bulabilmeye yönelik ilgili yayın ve araştırmalar taranmıştır. Elde edilen verilerle ilk olarak “Sosyal Bilgiler öğretimine yönelik çizgi romanların öğretim materyali olma kriterlerini karşılayacak biçimde nasıl oluşturulabileceği?” sorusuna yanıt aranmıştır. İkinci olarak, altıncı sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının “Sosyal Bilgiler Öğreniyorum” ünitesi kazanımlarına yönelik, öğretim materyali geliştirme ilkelerine uygun biçimde örnek çizgi romanlar oluşturulmuştur.

Sonuç olarak, Sosyal Bilgiler öğretimine yönelik çizgi romanların geliştirilme durumlarına dair öneriler getirilmiş. Ayrıca geliştirilen çizgi romanların derslerde uygulanmasına yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Öğretim Materyali, Yazılı Materyal, Görsel Materyal, Çizgi Roman, Öğretim Yöntem ve Teknikleri.

ABSTRACT

Use of Comics as a Teaching Material in Social Studies Education in Terms of Its Composition and Implementation

This study consists of five major sections; comprising "introduction", "theoretical information and respective research", "methods", "findings and remarks", "conclusions, discussions and suggestions".

Related publications and researches were searched to find answers to the questions asked in order to reach the aims and sub-objectives of this study. Firstly, The answer to the question "How can comics for teaching social studies be prepared in order to meet the criteria of being the teaching material" was sought. Secondly, exemplary comic books were created in line with the principles of teaching material development for the achievements of the "Social Studies Learning" unit included in the sixth grade Social Studies textbook.

As a result, suggestions on the development of comics for Social Studies education have been made. Furthermore, recommendations about practicing the developed comics on lessons were made.

Key Words: Social Studies, Teaching Material, Written Material, Visual Material, Comic Book, Teaching Methods and Techniques.

BÖLÜM I

GİRİŞ

Giriş kısmı “problem durumu”, “amaç ve önem”, “problem cümlesi”, “alt problemler”, “varsayımlar”, “sınırlılıklar”, “tanımlar” ve “kısaltmalar” başlıklarından oluşmaktadır.

1.1. Problem Durumu

Sosyal Bilgiler, bireyin sosyal ve fiziksel çevresiyle etkileşimini zaman süreci açısından ele alır. Nitekim Sosyal Bilgiler öğrencilerin toplumsallaşmasında büyük katkı sağlar (Doğanay, 2008: 78). Böylesi önemli bir sorumluluğu üstlenen Sosyal Bilgiler dersinin özgün materyaller ve modern öğretim yöntem ve teknikleriyle desteklenmesi büyük önem arz etmektedir.

Doğru amaçlarla ve eğitsel ilkelere uygun olarak öğretim materyallerinin planlanması, oluşturulması, kullanılması ve yararlarını ortaya koyan araştırmaların, gelişmeler doğrultusunda yeniden şekillendirilmesi büyük önem arz eder. Bilimsel ve eğitsel ilkeler dikkate alınmadan hazırlanan materyaller beklenen faydayı sağlayamayacaktır (Yıldız, 2004: 14)

1.2. Amaç ve Önem

Araştırmanın amacı, Sosyal Bilgiler dersinin kazanımlarına yönelik materyal oluşturularak çizgi romanlarda bulunması gereken özellikleri belirlemek ve oluşturulan materyallerin uygun öğretim yöntem ve tekniklerini desteklemesine ilişkin öneriler getirmektir.

Bu kapsamda öğretim materyali olarak çizgi romanların nasıl oluşturulacağı temellendirilecek, ilköğretim 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersinin ilk ünitesi olan "Sosyal Bilgiler Öğreniyorum" ünitesine yönelik; kazanımlara uygun, öğretim materyalleri geliştirme kriterlerini karşılayan çizgi romanlar oluşturulacak ve oluşturulan çizgi

romanların çağdaş öğretim yöntem ve teknikleri bakımından kullanımına ilişkin öneriler getirilecektir.

Sosyal Bilgiler dersinin öğretimde farklı yöntem, teknik ve araç kullanmanın gerekliliği ve çizgi romanların da bu kapsamda kullanılmaya ve oluşturmaya uygun olması bu çalışmanın yapılmasının en önemli nedenlerinden birisidir.

Bu araştırmanın;

- Çağdaş öğretim yöntem ve tekniklerini destekleyici öğretim materyali olarak oluşturulacak çizgi romanların nasıl oluşturulabileceğine ilişkin kaynak olması,
- Sosyal Bilgiler ders kitaplarında bulunan ünite kazanımlarına dair çizgi romanların oluşturulmasına katkı sağlaması,
- Sosyal Bilgiler öğretimi amaçlı oluşturulan çizgi romanların hangi öğretim yöntem ve tekniklerini destekleyebileceğine ilişkin öneriler getirmesi,
- Araştırma sonunda elde edilen bulguların, konuyla ilgili kişi ve kurumlara katkı sağlaması beklenmektedir.

1.3. Problem Cümlesi

Sosyal Bilgiler öğretimine yönelik, çağdaş öğretim yöntem ve tekniklerini destekleyebilecek, bir öğretim materyali olarak çizgi romanlar nasıl oluşturulabilir?

1.4. Alt Problemler

- a) Sosyal Bilgiler öğretimi için oluşturulacak çizgi romanlarda hikâye nasıl olmalıdır?
- b) Sosyal Bilgiler öğretimi için oluşturulacak çizgi romanlarda hikâye nasıl oluşturulabilir?
- c) Sosyal Bilgiler öğretimi için oluşturulacak çizgi romanlarda görseller nasıl olmalıdır?
- d) Sosyal Bilgiler öğretimi için oluşturulacak çizgi romanlarda görseller nasıl oluşturulabilir?

- e) Sosyal Bilgiler öğretimi için oluşturulacak çizgi romanlarda dil ve anlatım nasıl olmalıdır?
- f) Sosyal Bilgiler öğretimi için oluşturulan çizgi romanlar hangi öğretim yöntem ve tekniklerini destekleyebilir?

1.5. Varsayımlar

Veri toplama aracı, araştırmanın amacına uygun ve objektif olarak kullanılmıştır.

1.6. Sınırlılıklar

Bu araştırmadaki sınırlılıkları şunlar oluşturmaktadır:

- Milli Eğitim Bakanlığı altıncı sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı incelenmiştir,
- Oluşturulan çizgi romanlar 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan "Sosyal Bilgiler Öğreniyorum" ünitesinin kazanımlarıyla sınırlıdır,
- Çizgi roman oluşturma bakımından bir ünite üzerinde çalışılmıştır,
- Toplam altı kazanım üzerinde çalışılmıştır,
- Öğretim yöntem ve teknikleri; kazanımlara göre araştırmacı tarafından seçilmiştir.

1.7. Tanımlar

Tanımlar kısmında araştırma içerisinde geçen başlıca kavram ve terimlerin açıklamalarına yer verilmiştir.

Eğitim: Genel anlamıyla kişide, kendi yaşantılarıyla davranış değişikliği meydana getirme sürecidir (Erdem, 1998: 139).

Sosyal Bilimler: Dünyanın ve yaşamın insani ve toplumsal yönlerini inceleyen akademik disiplinler grubuna verilen addır (Keskin, 2011: 40).

Sosyal Bilgiler: Sosyal bilimleri oluşturan disiplinlere göre bilgilerin öğretim ilkeleri çerçevesinde anlamlı birimler halinde düzenlendiği disiplinlerarası bir derstir (Emiroğlu, 2011: 206).

Çizgi Roman: Statik, küçük ve tekil resim panellerinden oluşan çizgi romanlar hem özgün bir metin türü olarak edebiyat ile yakın ilişki içerisinde, hem de grafik özelliklerinden dolayı görsel medyanın bir parçasıdır (Cihan, 2014: 13).

Öğretim: Bireyde öğrenmeyi sağlamak ve bu amacı gerçekleştirmek için öğretim araç-gereçleri temin etme, rehberlikte bulunma gibi birçok etkinliği içeren aktivitedir (Akbaba, 2010: 4).

Öğretim Materyali: Bilginin öğrenciye ulaştırılabileceği farklı yollar ve ortamlardır (Aküzüm, 2013: 14).

1.8. Kısaltmalar

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

TTKB: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı

vb.: Ve benzerleri

vd.: Ve diğerleri

s.: Sayfa

Yay.: Yayınları

BÖLÜM II

KURAMSAL BİLGİLER ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde araştırmayla ilgili kuramsal bilgilere ve ilgili araştırmalara yer verilecektir.

2.1. Sosyal Bilgiler

Sosyal Bilgiler, demokratik yurttaş yetiştirmek için gerekli tüm becerileri geliştirmeyi hedef alan bir derstir (Öztürk, 2012: 9). Sosyal Bilgiler, ilköğretimde sorumluluk bilinci gelişmiş yurttaşlar yetiştirmek için sosyal bilimlerin elde ettiği bulgulara göre, öğrencilerin yaşamla ilgili belli başlı bilgi, beceri, davranış ve değerlerin verildiği bir alandır (Erden, 1997: 8).

Pek çok farklı tanımı olmasına karşın, ortak ifadelerle Sosyal Bilgilerin ne olduğunu açıklamak mümkündür. Sosyal Bilgilerin tanımında geçen ana ifadeler şunlardır:

1. Etkin yurttaş yetiştirme,
2. Kültürleme,
3. Öğrenciye uygunluk,
4. Bilgi esaslı,
5. Yöntem,
6. Zaman,
7. Alan ve ders boyutudur (Tay, 2010: 10).

Sosyal Bilgiler programlarının esas amacını öğrencinin içerisinde bulunduğu, demokratik, laik, sosyal, hukuk devletinde “sorumlu yurttaş” yetiştirmek oluşturmaktadır (Demirkaya, 2005: 78).

Ülkemizde ilköğretimden itibaren temel derslerden olan Sosyal Bilgiler dersi önemli bir konuma sahiptir. Sosyal bilgiler yurttaşlık becerilerini geliştirmek için sosyal ve beşeri bilimlerin harmanlandığı bir alandır. Beşeri ve pozitif bilimlerin bulguları, Sosyal Bilgilere uygun biçimde derlenir. Böylece Sosyal Bilgiler öğrencilere bilgi temelli, doğru karar alabilme yetilerini geliştirme yolunda rehberlik eder, hoşgörüyü geliştirir (Akdağ, 2009: 3).

Sosyal bilimler kavramını tarif etmenin zor olmasının yanında Sosyal Bilgiler kavramıyla karıştırıldığı da bilinmektedir. Ancak bunlar iki farklı kavramdır. Sosyal bilimler insana dair bilgileri açığa çıkarırken; Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilimlerin bulgularını, insanlar için gerekli olan temel ve ortak öğelerini kapsar (Kısakürek, 1989: 5). “Sosyal Bilim” kavramının ne olduğunu tarif etmek mümkün değilse de toplum içinde yaşayan kişileri, insan gruplarını, topluluklarını ve toplumlarını irdeleyen bir bilim dalıdır denilebilir (Duverger, 1999: 7).

Sosyal Bilgiler öğretim planlanması yapılırken, bu planlamanın temelini sosyal bilimler oluşturur. Sosyal Bilimlerin öğretim amaçları, Sosyal Bilgiler öğretiminin amaçlarını ortaya koyabilmektedir. Sosyal Bilgilerde ele alınan sözcükler, kavramlar ve genellemeler ile kullanılan araştırma süreçleri ve çalışma becerilerine ilişkin kaynaklar sosyal bilimlerden elde edilmektedir (Sağlam, 1983: 25). Sosyal Bilgilerin konusu toplumsal hayatı düzenleyen ilke ve genellemeler olabilir. Fakat Sosyal Bilgilerin konuları yaşanan ülkenin durumuna göre oluşturulur. Böylece sosyal bilimlerin ortaya koyduğu tüm ilke ve önermeler Sosyal Bilgilerin içeriğine girmeyebilir. Yani Sosyal Bilgiler, sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilerden oluşmaktadır (Sönmez, 1999: 4).

Sosyal bilimlerin kapsamı içine giren disiplinlerin birbirinden ayrıldıkları en önemli kısım insanı ele aldıkları boyuttur. Sosyal bilimlerin kapsamına giren söz konusu disiplinler şunlardır; antropoloji, coğrafya, dil bilimi, eğitim bilimleri, ekonomi, iletişim bilimleri, siyaset bilimi, tarih, uluslararası ilişkiler, psikoloji, sosyoloji, müzikoloji, hukuk ve suç bilimi (Tay, 2010: 6).

2.1.1. Sosyal Bilgilerin Ortaya Çıkışı

Sosyal Bilgilerin varlığını insanlığın başına kadar götürmek mümkündür. En başından beri insanların yemek, içmek, giyinmek, barınmak, korunmak gibi bir takım ihtiyaçlarını giderebilmesi için kimi önemli bilgi ve becerileri kazanması gereklidir. Topluluk içinde bulunan insanın bu bilgi ve becerileri kazanması, Sosyal Bilgilerin insanın ortaya çıkışından beri varlığına işaret etmektedir (Sönmez, 1999: 7).

Sosyal yaşantının karmaşıklaşması ve toplumsal hayattaki çatışmanın ve değişimin hızlanması nedeniyle Sosyal Bilgiler ders olarak ilk defa 20. yüzyılın başlarında ABD'de ortaya çıkmıştır. Sosyal Bilgilere dair bütün gelişmeler Sosyal Bilimler Ulusal Konseyi (NCSS) tarafından yürütülmüştür (Tay, 2010: 9).

2.1.2. Türkiye'de Sosyal Bilgiler Anlayışı

Türkiye'de Sosyal Bilgiler ders olarak ilk defa 1968 yılında okullarda okutulmaya başlanmıştır. 1968 yılından öncesinde 4. ve 5. sınıflarda tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi olarak verilen konular, aralarındaki yakın ilişkileri ve öğrenciye uygunluğu açısından bir araya getirilerek Sosyal Bilgiler dersi altında toplanmıştır. Söz konusu ders, disiplinlerarası ve çok disiplinli yaklaşıma göre yapılandırılmıştır.

2005 Sosyal Bilgiler dersi genel amaçları diğer öğretim programlarıyla kıyaslandığında Bloom Taksonomisi'ndeki bilişsel, duyuşsal ve devinişsel özelliklere daha uygun tasarlandığı söylenebilir. Öte yandan 2005 programındaki genel amaçların kendinden önceki öğretim programı amaçlarına oranla Sosyal Bilgilerin doğasında yer alan yaklaşımları daha çok yansıttığı da ileri sürülebilir (Akpınar ve Kaymakçı, 2012: 624). Belirtilen anlayış MEB 2005 Sosyal Bilgiler öğretim programında şu şekilde yer almıştır:

“Tüm dünyada bireysel, toplumsal ve ekonomik alanda yaşanmakta olan değişimi ve gelişimi; ülkemizde de demografik yapıda, ailenin niteliğinde, yaşam biçimlerinde, üretim ve tüketim kalıplarında, bilimsellik anlayışında, toplumsal cinsiyet alanında, bilgi teknolojisinde, iş ilişkileri ve iş gücünün niteliğinde, yerelleşme ve küreselleşme süreçlerinde görmek mümkündür. Tüm bu değişim ve

gelişimleri eğitim sistemimize ve programlarımıza yansıtmak bir zorunluluk hâline gelmiştir”(MEB 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, 2005: 1).

Yeni Sosyal Bilgiler programının, eski programa göre güçlü yönleri mevcuttur; program çok disiplinli ve disiplinler arası program desenine göre hazırlanmıştır. Yeni sosyal bilgiler programının esnek yapısıyla bilgi toplumuna uygun olduğu görülür. Çoklu zeka kuramına uygun olarak hazırlanması ise bir başka güçlü tarafıdır. Yine öğrenciye; bilgiye ulaşma, öğrenmeyi öğrenme, sosyalleşme, katılım becerisi, organizasyon ve işbirliği becerilerini geliştirme bakımından destek sağladığı görülmektedir. Öğrencilerin hayal güçlerini harekete geçirme potansiyeline sahip olan yeni program, araştırma, değerlendirme, analiz etme, sorgulama problem çözme vb. becerileri kazandırabilme özelliği taşımaktadır. Bunların yanında yeni Sosyal Bilgiler programının ürünü değil süreci değerlendiriyor olması yeni programın eski programa göre bir başka üstün tarafıdır (Semenderoğlu ve Gülersoy, 2005: 160).

2.1.3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Genel Amaçları

Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından kabul edilen (2005) Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının genel amaçları Ek:1’de verilmiştir.

2.1.4. Sosyal Bilgiler Ders Kitapları

Ders kitaplarının hangi ölçütlere göre şekilleneceği 11.06.2011 tarihli; 27961 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği’nce belirlenmiştir. Bu Ölçütler Ek: 2’de verilmiştir.

2.2. Çizgi Roman

Popüler kültürde kendine derin bir yer bulmuş olan çizgi romanın en kısa tanımlarından birisi; çizgi roman, herhangi bir hikâye ya da öykünün resim ya da çizgiler aracılığıyla anlatılmasıdır (Alsaç, 1994: 44). Yazı ve resmin birleşiminden oluşan bir kurgu sanatı, anlatım biçimi olan çizgi roman yalnızca ne bir resim ne de

yazıdır (Ceran, 2004: 28). Çizgi romanın ne olduğu üzerine en yaygın ve kabul gören anlayış, çizgi romanın art arda gelen resimler arasındaki bağlantının anlatıldığı hikaye olarak tanımlanmasıdır (Özşen ve Sayın 2004: 77).

2.2.1. Çizgi Romanda Biçimsel Yapı

Çizgi romanda biçimsel yapıyı Topkaya (2014) şu şekilde açıklar:

"Çizgi romanda sayfa, verilmek istenen görsel anlatının işlendiği iki boyutlu yüzeydir ve çizgi romanlar birbirini takip eden resimlerden meydana gelse de sayfa ilk bakışta okur tarafından algılanan tek bir materyaldir. Bundan dolayı herhangi bir çizgi roman hakkındaki ilk intiba sayfanın genel kompozisyonu üzerinden elde edilir. Çizgi romanda yer alan panel, zaman ve mekân gibi anlatı parçalarının, resim ile yazının ya da her ikisinin bir arada kullanıldığı yerdir. İmaj, panellerin içerisine çizilen resimlerdir. Yazı seviyesi ise, paneller içerisine yerleştirilen açıklayıcı metinlerdir. Bahsi geçen bu dört temel unsur çizgi romanların genel manada biçimsel yapısını oluşturmaktadır " (Topkaya, 2014: 37).

Çizgi romanda açıklama yazıları, metinde verilmek istenen durumu ifade etmek amacıyla veya zamanın değiştiğini ortaya koymak için ya karenin altında ya da üstünde, bir açıklama şeklinde verilmektedir. Fakat çizgi romanlarda yazının en fazla kullanıldığı yer konuşma balonlarıdır. Konuşma balonları farklı biçimlerde kullanılabilir. Ancak en bilinen ve yaygın olanı daire biçiminde tasarlanan balondur. Söz konusu balondan bir üçgen çıkarılarak konuşmanın kime ait olduğu belirtilir. Eğer konuşma balonunun hatları kesik çizgilerle düzenlenmişse bu konuşan kişinin fısıldadığını belirtir. Bulut görünümlü balon ise düşünce anlamına gelir. Düşüncenin kime ait olduğuyse art arda küçülerek uzanan bulut görünümlü balonlarla belirtilir. Konuşma balonlarında vurgulanmak istenen ve yüksek sesle söylenen sözler genelde koyu ve büyük puntolarla yazılır (Alsaç, 1994: 76).

2.2.2. Çizgi Romanlarda Anlatımı Belirleme

Çizgi romanlar zaman içerisinde iki önemli anlatım biçimi oluşturmuştur. Bunlardan ilki kahraman çizgi romanlarıdır. Kahraman çizgi romanlarında kahramanlar çoğu zaman "sıradan" öğeler barındırır, bu haliyle kahramanlar okuyucudan biri gibidir. Zaten bu nedenle okuyucu, kahramanla kendisi arasında bir bağ kurabilir. Verdikleri mücadele, zıtların keskinliği ilkesine dayandırılır. Aksiyon çoğu zaman zirvededir ve hikâyeye arada kurguyu desteklemesi amacıyla mizah unsurları barındırabilir. Bir diğer biçim ise yaratıcı çizgi romanlarıdır. Bu örnekler, daha çok 1960'larla birlikte kendilerini göstermeye başlamışlardır. Belli bir yaratıcı tarafından oluşturulan, yaratıcı çizgi romanlarında gerçek yaşam sıradanlığı, kahraman çizgi romanlarına göre çok daha yoğundur. Bu nedenle okur, hikâyenin gerçek dünyada geçtiğini sürekli hatırlar. Zaman içerisinde bu iki biçim birbirlerine yaklaşmışlardır. Hatta "Ken Parker" gibi serilerde iç içe geçmişlerdir (Cantek, 2014: 27-28).

Çizgi romanın içeriği belirlenirken sırasıyla konu, tretman ve senaryo kavramları karşımıza çıkar. Bunlar basamaklar halindedir, her durumda birebir bu basamaklar takip edilmese de bu sıralamaya sadık kalmak içeriği oluştururken yazarın işini kolaylaştıracaktır.

- a) **Konu:** Çizgi romanda anlatılacak olanların kısa bir tanımıdır. Eğer konu kısa bir şekilde özetlenemiyorsa öyküde bir bozukluk söz konusudur. Çünkü ne anlatılmak istendiği kesin belirlenememiştir.
- b) **Tretman:** Sözcük anlamı olarak konunun genişletilmesi, açılması anlamına gelir. Burada çizgi romanda anlatılacak olanlar herhangi bir edebi kaygıya düşülmeden ayrıntısına kadar sıralanır.
- c) **Senaryo:** Öyküde yer alan karakterlerin detayları, ne yaptıkları yazı aracılığıyla tek tek anlatılır ve karakterlerin konuşmaları bu bölümde sıralanır (Bolan, 2000: 97).

Tretmanı ayrı senaryo yazım tekniği olarak değerlendiren kaynaklar da mevcuttur. Yani duruma göre tretman senaryonun öncülü olabilirken kimi zaman

doğrudan senaryonun kendisi olabilmektedir. Daha iyi anlaşılması açısından farklı çizgi roman senaryo türlerine bakmak gereklidir:

- a) **Ec Tarzı Senaryo:** Ec tarzı senaryo yazım tekniğinde özellikle sözlü anlatımın ağırlıkta olduğu bilinmektedir. Çizgi romandaki öykü titiz bir şekilde hazırlanarak karelere bölünür ve ardından öyküde yer alan balon yazıları çizim yapılmadan konuşma balonlarına yazılır ve sonraki aşamada konuşma balonlarının altına gelecek resimler çizilir.
- b) **Tretman Senaryosu:** Tretman tekniğinde özellikle yüzeysel anlatım ön plana çıkarken çizerin yapmış olduğu yorum önemlidir. Bu türlerde senaristler sayfalara bölünen senaryoyu gereksiz detaylara boğmadan verir.
- c) **Tam Donanımlı Senaryo:** Bu yazım tekniğinde tretmanlara ayrıntılı bir şekilde yer verilirken karakterlerin durumları da net bir şekilde belirtilir, tüm diyalog ve kutu yazıları yazılır ve öyküde kullanılacak olan efektler net bir şekilde kullanılır.
- d) **Diyalog Senaryosu:** Okuyucu kitlesinin dikkatini çekmek için vurgulanmak istenen durum veya diyalogların büyük harflerle yazıldığı bir tekniktir.
- e) **Deneyisel Senaryolar:** Bu tür senaryolarda senaristler karakterlerin duygularıyla birlikte aksiyonlarını anlatırken; karelerin boyutunu tamamıyla çizerlere bırakmaktadırlar. Sıklıkla tercih edilen senaryo kalıplarından farklı olması nedeniyle bu tür, deneyisel senaryo olarak adlandırılmaktadır. (Topkaya, 2014: 43-44)

2.2.3. Çizgi Romanda Evren

Çizgi romanlar kendilerine özgü evren yaratma gücüne sahiptir (Ceran, 2004: 28). Evren yaratma güçleri o kadar yüksektir ki serinin takipçileri, söz konusu kurgu evrenlerinin doğasını bilebilir ve gelişecek olan olaylara karşı öngöründe bulunabilirler. Bu kurgusal evrenlerden en bilinenlerinden birisi "Conan"dır. Bu evrende gerçek hayattan esinlenilmiş ırklar ve devletler vardır. Öte yandan bazı çizgi roman şirketlerinin çıkardığı çizgi romanların iç içe geçmesiyle oluşmuş daha büyük evrenler de vardır. Marvel şirketinden "Marvel Universe" DC Comics şirketinden "DC Universe" bunlardan en bilinenleridir.

2.2.4. Dünyada Çizgi Romanın Tarihsel Gelişimi

Metni desteklemek için resimlerin kullanıldığı ilk örnekleri 17. yüzyılda William Hogart'ın *The Rake Progress* (1735) ve *Marriage a la Mode* (1734) adlı çalışmalarında bulabiliriz. Bu eserler karikatür sanatının da kökeni olmuşlardır. Hogarth'ın öncülüğünü yaptığı bu türü sonraki dönemlerde Thomas Rowlandson, James Gillray ve Töpffer gibi sanatçılar geliştirerek devam ettirmişlerdir (Cantek, 2014: 32). Bu bağlamda çizgi roman sanatının Avrupa'dan çıktığı söylenebilir, ancak ona bildiğimiz biçimini veren Amerika çıkışlı eserler olmuştur.

1896'da ilk çizgi bant olarak kabul edilen Richard F. Outcault'ın *Hogan's Alley* adlı eseri New York Journal'da yayınlandı (Cantek, 2014: 33-34) Serüven tarzının en etkili ilk örneklerinden olan *Tarzan of the Apes* ise 1929 yılında Hal Foster tarafından çizilmiştir. Pek çok Amerikan gazetesinde aynı anda yayınlanmaya başlanan bu seri ciddi bir okuyucu kitlesine ulaşmıştır (Alpin, 2006: 573). 1930'lu yıllarda çizgi romanlarda büyük oranda serüven anlayışı hâkim olmuştur.

Çizgi romanlar doğaları gereği popüler kültürün hedef kitlesi için kolaylıkla erişilebilir oldukları için tarihsel dönem içerisinde güçlü propaganda araçları olarak kullanılmışlardır. İkinci Dünya Savaşı yıllarında ortaya çıkan *Kaptan Amerika*, tarihsel açıdan çizgi romanın propaganda gücünü gözler önüne sermektedir. İlk kez 1941 yılında Joe Simon ve Jack Kirby tarafından yaratılan çizgi roman, belirgin biçimde Amerikan vatanseverliğinin göstergelerinden biri haline gelmiştir (Alpin, 2006: 331). Kaptan Amerika, Amerikan gençlerini orduya katılmaları için teşvik etmiştir.

1950'lere gelindiğinde çizgi romandaki şiddet ve cinsellik öğelerine yönelik eleştiri iyice artmıştır. Amerikan çizgi romancıları bu baskıdan kurtulmak için "Comics Code Authority" adlı bir kurul oluşturarak, çizgi romanlara belirli kısıtlamalar getirmeye çalışmışlardır. Çizgi roman yayıncılığının ve dağıtımının kurallarını belirleyen bu kurul, o yıllarda baskıları bir nebze de olsa azaltmıştır. Ancak bu kurallar çizer ve yazarların yaratıcı yönlerini de kısıtlamıştır. 1960'lara kadar süren bu dönem Amerikan çizgi romanı açısından bir kriz dönemidir (Cantek, 2014: 87).

1960'lı yıllarda çizgi roman için iki önemli durum söz konusudur. Bunlardan birincisi; Comics Code Authority'nin baskılarından kurtulmak için doğan "Underground Comics" akımıdır. Bu akım fotokopi dergilerin el altından yayılmasıyla güç bulmuştur, sanatçılar işlemek istediklerini özgürce işlemişlerdir. Bir diğer önemli gelişme ise çizgi romanların bilimsel olarak incelenmeye başlanmasıdır. Bu kapsamda ilk uluslararası çizgi roman kongresi 1965'te İtalya'da yapılmıştır (Cantek, 2014: 168).

1970'ler çizgi romana sanatsal bir anlayış kazandırma sürecini hızlandırmıştır. Klasik edebiyata yakın ürünler çıkarılmış, daha çok yetişkinler hedef alınmıştır. 1980'lere gelindiğinde ise çizgi romanların işlediği konular ve konuları ele alış biçimleri çok çeşitlenmiştir (Cantek, 2014: 203-206). Bu durum günümüze kadar devam etmiştir. Günümüzde farklı kitlelere hitap eden çeşitli çizgi romanlar piyasaya sürülmektedir.

2.2.5. Türkiye'de Çizgi Romanın Tarihsel Gelişimi

Ülkemizde çizgi roman tarihçesini bölümlendirerek inceleyen Cantek (2014: 45-331) "Türkiye'de Çizgi Roman" adlı çalışmasında şöyle bir yol izlemiştir:

Otuzlu Yıllar: Çizgi romanın Türkiye'ye Girişi

- Çocuk dergileri öncülük etmiştir.

Kırklı Yıllar: Kopya dönemi

- Ekonomik sıkıntılar nedeniyle yayıncılar yurtdışı çizgi romanlarını telif ödemedi kopyalamışlardır. Böylesi bir durum çizgi roman serilerinin Türkiye pazarına eksik sayılarla ulaşmasına neden olmuştur.

Ellili Yıllar: Patlamanın Arifesinde

- Yerli eserlerde büyük bir artış yaşanmış ve ayrıca Türk yayıncılar, yabancı eserler için telife yönelmişlerdir.

Altmışlar:

- Neredeyse her şeye gücü yeten tavrıyla kötü adamın Türk çizgi romanına girmesi bu döneme gelir.

Yetmişler: Zıtların Keskinliği

- Çizgi romanın politik kullanımı kuvvetlenmiştir. Öyle ki Bülent Ecevit'e “Karaoğlan” yakıştırmaları yapılmıştır.

Tükenişin Onbeş Yılı (1980-1995)

- Çizgi roman piyasası (Conan hariç) büyük bir düşüş yaşamıştır.

Qua Vadis?

- Çizgi roman genel olarak karikatür türüne kayarak "komik olan" anlayışı hakim olmaya başlamıştır.

Günümüzde çizgi roman yayını bir dönüşüm yaşamaktadır ve pek çok yayınevi farklı türden çizgi roman baskılarına yer vermektedir (Ayrıntı Yayınları, Büyülü Dükkan, Çizgi Düşler, Gerekli Şeyler, İthaki Yayınları, JBC Yayıncılık, Marmara Çizgi, NTV Yayınları, Panama Yayıncılık, Yapı Kredi Yayınları vb.). NTV Yayınları'nın dünya klasiklerinin çizgi roman versiyonlarını basması Türk toplumunun özellikle gençlerin okuma alışkanlıklarını değiştirebilecek niteliktedir.

2.3. Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Bir Öğretim Materyali Olarak Çizgi Roman

Öğretim materyalleri öğrenme-öğretme ortamında çeşitli amaçlar için kullanılmaktadır. Öğretim materyalleri, kimi durumlarda öğretmene yardımcı amaçla kullanılırken, kimi ortamlardaysa bütünü öğretmen konumunda olup içeriği doğrudan öğrencilere verebilir (Yanpar, 2009: 108).

Öğretim sürecinde söz konusu materyaller çoğu zaman öğretimi desteklemek amacıyla kullanılır. Öğretim ilke ve yöntemlerine göre tasarlanmış öğretim materyalleri, öğrenme-öğretme sürecini çeşitlendirir, öğrenmeyi artırır (Yalın, 2009: 82). Öğrenme-öğretme sürecinde materyal kullanımının sağladığı yararları ortaya koyan birçok çalışma mevcuttur. Derslerde öğretim materyallerine yer vermenin, konuları daha basit, somut hale getirdiği bilinmektedir. Ayrıca birden fazla duyu organına hitap etmesi bakımından öğrencinin dikkatini toplamaya yardımcı olup, güdülenmelerini de kolaylaştırmaktadır (Yıldız, 2004: 13).

Görsel materyallerin öğrenmeye olan katkısı bilinen bir gerçektir. Bu nedenle her geçen yıl öğretim faaliyetlerinde görsel öge kullanımında artış yaşanmaktadır. Çizgi romanın diğer bileşeni olan görsel ögesi öğretimi desteklemede çok kuvvetli bir materyaldir. Öğretimde sadece yazı ya da görsel materyal tek başına yeterli olmamaktadır. Ancak her ikisi bir arada kullanıldığı zaman etkinin arttığı bilinmektedir (İşler, 2003: 9).

Çizgi romanı oluşturan iki önemli bileşen mevcuttur: yazı ve resim. Çizgi romanda yazının, çocukların akademik dile geçişine zemin hazırladığı düşünülmektedir. Günlük hayatta ve çizgi romanlarda geçen kelimeleri karşılaştıran çalışmalar çizgi romanlarda kullanılan dilin yapı ve kelime bakımından epeyce zengin olduğunu göstermektedir (Hayes ve Ahrens, 1988'den akt. Çetin 2010: 196).

Öğrenciler için güdülenmeyi artırmada, derse yönelik bakışı olumlu etkilemede, derslerdeki başarıyı artırmada, öğretim durumlarını daha anlamlı hale getirmede çizgi film ve animasyonun yanında çizgi romanların da önemli bir yer tuttuğu bilinmektedir (Yıldırım, 2016: 54-55).

Bazı akademik kitaplar öğrencileri sıkmakta ve yaratıcılıklarına katkıda bulunmamaktadır. Ancak çizgi romanlar farklı hayal dünyaları yaşatabilmeleri açısından, tekrar değerlendirilip öğretim faaliyetlerine dahil edilmelidir. Bu sayede okumaktan kaçan kimi öğrencilerin ilgisi kitaplara çekilebilir ve birçok bilgi, resimlerin gücü kullanılarak öğrencilere kazandırılabilir (Çetin ve Karaata, 2010: 208).

Çizgi romanlar öğrencilerin evrensel değerler kazanmasında etkili bir yaşantı sağlayabilirler. Nitekim çizgi romanın etkili olmasını sağlayacak iki önemli bileşeninden birinin içerisine hikaye girer. Edebi metin, gerçek hayatta benzerleri olan kurgusal bir evreni ve bu evrenin karakterlerini sunarak öğrencinin hayal dünyasının gelişmesine katkı sağlar ve yaşantı zenginliği katar. Bu yaşantı zenginliği bireye evrensel değerleri kazandırır (Somuncu, 2010: 197).

2.4. Öğretim Materyali Oluşturmak Bakımından Çizgi Roman Öğeleri

Araştırmanın odak noktasını oluşturan “çizgi roman oluşturma” kısmından önce öğretim materyali olarak çizgi roman öğelerini incelemek de yarar vardır.

2.4.1. Genel Olarak Öğretimde Materyal Tasarımı

Farklı türlerde öğretim materyali kullanımı, farklı özelliklerde olan bütün öğrencilerin başarılarının artmasına neden olabilecek ve bu da eğitim-öğretimde başarıyı artırabilecektir. Ayrıca derslerde öğretim araç-gereç ve materyallerinin etkin kullanımı ile öğrencilerin bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak yetiştirilmeleri sağlanacaktır (Çelikkaya, 2013: 45-47).

Öğretim ilke ve yöntemlerine göre tasarlanmış öğretim materyalleri, öğrenme-öğretmen sürecini çeşitlendirir, öğrenmeyi artırır. Öğretim materyallerinin sağladığı faydaları Yalın (2009: 82-90) şu şekilde sıralar:

1. Çoklu öğrenme ortamı sağlamaları,
2. Öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarının karşılanması konusunda yardımcı olmaları,
3. Dikkat çekmeleri,
4. Hatırlamayı olumlu yönde etkilemeleri,
5. Soyut kavramları somutlaştırmaları,
6. Zamandan ekonomiklik sağlamaları,
7. Güvenli gözlem yapma olanağı sunmaları,
8. Farklı zamanlarda birbirleriyle tutarlı içeriğin sunulmasını sağlamaları,
9. Uzun ömürlü olup yeniden kullanılabilmeleri,
10. İçeriği basitleştirerek anlaşılmasını olumlu yönde etkilemeleri.

Çelikkaya (2013) ise araştırmasında öğretim araç-gereç ve materyallerinin yararlarını öğrenci, öğretmen ve dersin işlenişi açısından ele almıştır. Bu açıdan bakıldığında;

- Öğrenci açısından öğretim araç-gereç ve materyallerinin faydalarını hızlı öğrenmeyi sağlaması, öğrenme oranlarını artırması, grupla çalışma fırsatı yaratması, psikomotor becerileri geliştirmesi, kalıcı öğrenmede yardımcı olması, tekrar yapma şansı vermesi, birden çok duyu organını işe koşması,

bilgiyi kazanmada istekli hale getirmesi, güdülenme düzeyini artırması, kolay öğrenmede yardımcı olması, eleştirel düşünme, araştırma ve yaratıcılık gibi becerilerin gelişimine katkıda bulunması vb. olarak sıralayabiliriz (Çelikkaya, 2013: 48-49).

- Öğretmen açısından öğretim araç-gereç ve materyallerinin faydalarını öğretmenlerin mesleklerinden zevk almasına katkı sağlaması, önemli noktaları hatırlamasına yardımcı olması, dersleri daha rahat ve kolay anlatmalarını sağlaması, dersi daha kontrollü bir şekilde işlemesini kolaylaştırması, zaman ve dikkatini öğrencilerinin bireysel ihtiyaçlarının giderilmesine yönlendirmesini sağlaması, zaman ve maliyetten tasarruf sağlaması vb. olarak sıralayabiliriz (Çelikkaya, 2013: 50-51).
- Öğretim materyalleri kullanımının dersin işlenişi açısından faydalarını; monotonluktan kurtarması, eğitimi verimli ve ekonomik hale getirmesi, konunun değişik yönleri kolay, somut ve doğru biçimde ortaya koyabilmesi vb. olarak sıralayabiliriz (Çelikkaya, 2013: 49-50).

Araç, eğitimi destekleyecek olan bir unsurdur. Araçlar öğretmenin yerini tutamazlar. Sadece öğretmenin gücünü artırır ve öğretmene yardım ederler. Üretilen araçlar, öğrenme-öğretme faaliyetlerini izletmelidir. Eğitim, üretilen materyalden daha ön planda olmalıdır (Koşar ve Çiğdem, 2003: 42).

Öğrenme-öğretme durumlarında bir araca ihtiyaç olup olmadığını belirlerken;

- Dersin veya konunun genel amaçları,
- Bu amaçlara ulaşıldığını gösteren hedef davranışlar,
- Ders içeriği ya da konularda verilmek istenilen mesajların niteliği,
- Öğrencilerin durumları, özellikleri,
- Öğretim faaliyetlerinde kullanılabilir olan araçların mesaj, iletim, potansiyel ve sınırlılıkları göz önüne alınarak bir değerlendirme yapılır (Koşar ve Çiğdem, 2003: 42).

Hazırlanan öğretim materyallerinin kaliteli ve amacına uygun olarak hazırlanması gereklidir. Çünkü ancak bu şekilde hedeflenen faydalar sağlanabilir (Örten, Keskin ve Ekici, 2009: 71). Öğretim materyallerinin hazırlanmasındaki ilkeler,

materyalin türüne bağlı olarak değişebilmesine karşın, her türlü öğretim materyalinin geliştirilmesinde göz önünde tutulacak temel ilkeler mevcuttur. Bu ilkeler:

1. Tam ve doğru bilgi vermesi,
2. Objelerin ilk bakışta kavranabilmesi,
3. Öğrencinin en az çaba ile kavrayabilmesi,
4. En az maliyetle elde edilebilmesi,
5. Konuyu meydana getiren unsurların bütünlük göstermesi,
6. Materyaller içindeki unsurlar arası uyum olması,
7. Kullanılan renklerin uyumlu ve abartısız olması,
8. Kullanılan yazının açık ve net olması,
9. Resimlerde; çizimlerde ve yazılarda dikkat çekmek istenilen yerler, değişik renklerle gösterilmesi (Koşar ve Çiğdem, 2003: 44-45),
10. Basit, sade ve anlaşılabilir olması,
11. Önemli ve özet bilgilerle donatılmış olması,
12. Görsel özelliklerin materyalin önemli noktalarını vurgulamak amacıyla kullanılması, aşırı kullanımdan kaçınılması,
13. Kullanılan öğelerin, öğrencinin eğitimsel durumlarına uygun olması ve öğrencinin gerçek hayatıyla tutarlılık göstermesi,
14. Öğrenciye alıştırmaya ve uygulama fırsatı sağlaması,
15. Elverdiği kadar gerçek hayatı yansıtmaması,
16. Tüm öğrencinin ulaşımına ve kullanımına açık olması,
17. Öğrencilerin de kullanabileceği düzeyde basit olması,
18. Materyallerin dayanıklı hazırlanması (Yanpar, 2009: 155-159),
19. İçinde yer alan bilgilerin doğru ve güncel olması,
20. Gerçek yaşamı yansıtmaması,
21. Dersin ve konunun hedeflerine uygun olması,
22. Materyalin pratik, kullanışlı hazırlanması,
23. Öğrencilerin pedagojik özelliklerine uygun olması,
24. İlgi çekici olması ve göze hoş gelmesi,
25. Taşınabilir nitelikte olması,
26. Öğretim yöntemlerine uygun olması,

27. Gerektiğinde kolaylıkla geliştirilebilir ve güncelleştirilebilir olması (Örten ve diğer., 2009: 71-75),
28. Somut elle tutulan materyaller olması şeklinde listelenebilir (Çapar ve Gümüş, 2016: 80).

2.4.2. Yazı Öğeleri

Yazı öğelerinin bilinçli biçimde kullanılması hem öğretmen hem de öğrenciler için bilgiyi sunma, saklama, hatırlamayı kolaylaştırma gibi pek çok işlemi ustaca, sıkılmadan yapabilme yeteneği kazandıracaktır (Yalın, 2009: 82). Yazılı materyallerin en önemli avantajları yaygın, ucuz, kolay ulaşılabilir ve kolay çoğaltılabilir olmalarıdır (Yanpar, 2009: 111).

Yazılı bir öğretim materyalinin öğretim faaliyetleri açısından etkili olabilmesi için materyalin okunma bakımından durumu, içeriği ve tasarım unsurları önemlidir (Yalın, 2009: 150). Cümleler kurallı ve yalın olmalıdır. Öğrenci seviyesine hitap etmelidir. Mümkün olduğu kadar Türkçe kökenli kelimelerden oluşmalıdır (Demir ve Akengin, 2011: 13-14).

Yazılı materyallerin seçiminde dikkat edilmesi gereken hususlar şunlardır:

- Eğitim programına uygunluğu,
- Güncel olması,
- İçerdiği dil,
- Anlatım biçimi.
- Öğrenci için eğitimsel düzeye uygunluğu,
- Ve görselliğin kontrolüdür (Yanpar, 2009: 111).

Yazılı materyallerin etkili olabilmesi için tasarımında dikkate alınması gereken unsurlar ise şunlardır:

- **Tutarlılık:** Mümkün olduğunca değişik sayfa düzeni ve yazı biçimi kullanılmamalıdır. Biçimsel bakımdan tutarlılık göstermelidir.
- **Sayfa Düzeni:** Metindeki paragraflar birbirinden kolayca ayırt edilebilmelidir.

- **Görsel Materyaller:** Fazla ayrıntı görselin anlaşılmasını güçleştirecektir.
- **Yazı stili:** Her paragrafın başında, o paragrafla ilgili özet niteliğinde bilgiye yer verilmeli, her paragraf kendi içerisinde bir bütün olmalıdır. Teknik kelimelerse tanımlamaları ile birlikte verilmelidir.
- **Yazı Türü ve Boyutu:** Basit tasarımlı yazı tipleri seçilmelidir. Basit tasarımlı yazılar, harflerin daha kolayca ayırt edilmesini ve metnin rahat okunmasını sağlar. Basılı materyaller için ideal yazı boyutu 10-12 puntodur.
- **Vurgulama:** Önemli fikirler vurgulanmalıdır. Bu sayede öğrencilerin önemli noktayı ya da fikirleri bulmaları kolaylaşmış olur. Uzun metinlerin vurgulanmasında büyük harf kullanımı (harflerin aynı boyutta olmasından okumayı zorlaştırır) ve altını çizme tekniğinin kullanımından kaçınılmalıdır. Bir vurgulama türü hangi amaçla kullanılmışsa o amaçla kullanılmaya devam edilmelidir. Eğer vurgulama türünde tutarlı olunmazsa, söz konusu vurgulama biçimi önemini yitirecektir (Yalın, 2009: 150-155).

2.4.3. Görsel Öğeler

Öğrenme % 83 görme, % 11 işitme, % 3,5 koklama, % 1,5 dokunma, % 1 tatma duyularıyla edinilen yaşantılar yoluyla edinilir (Koşar ve Çiğdem, 2003: 37). Öğrenmede görme duyusuna hitap edecek etkin materyaller tercih etmek büyük önem arz etmektedir. Ders konusunun anlatımı için öncesinde ilgili temel noktalar belirlenmeli ve görsel materyal desteği hazırlanmalıdır (Savaş, 2007: 160).

Günümüzde resim ve grafiklerle desteklenen yayınların tercih edilme konusunda sağladığı üstünlük, gazete, dergi ve reklam yayınlarındaki örneklerle ortadadır. Bu nedenle özellikle eğitim ve öğretim amacı taşıyan yayınların, yeteri kadar göz alıcı ve anlatım bakımından ilginç olması gerekir. Bazı okuyucuların, okuma güçlükleri ve okumaya karşı isteksizlikleri de göz önüne alındığında, kitap ve diğer yayınların biçim, resim, grafik, renk ve sayfa düzeni gibi öğelerle çekici hale getirmenin önemi daha iyi anlaşılacaktır (Ceyhan ve Yiğit, 2003: 89).

Görsel materyallerin bilinen faydaları:

- Kavramları somutlaştırma, anlamlaştırma, yorumlama, aralarındaki ilişkileri görme,
- Dikkati çekme ve sürdürme,
- Rahat taşınma,
- Kolayca üretilir (Yanpar, 2009: 111).

Öğrencilerin hangi uyarıcılara odaklandıklarını belirlemek kolay olmayacağı için görsel materyallerin tasarımında, mesajla doğrudan ilgisi olmayan ya da önemsiz öğeler çıkarılmalıdır. Öğretim hedeflenerek tasarlanacak olan bir görsel materyalde nesnelerin anlamsal boyutu, gerçeklik derecesinden daha büyük önem arz eder (Yalın, 2009: 119). Bu nedenle tasarlanacak olan görsel materyalde anlamsal boyutu temel almak uygun olacaktır.

A- Görsel Tasarım Öğeleri:

Görsel materyallerin tasarım öğeleri çizgi, alan, şekil, boyut, doku ve renkten oluşmaktadır.

1. Çizgi:

Çizgiler algılamada ayırt edicilik için gerekli bir öğedir. Çizgiler hareketi ve hareket yönünü ortaya koyan bir etki oluştururlar. Yatay çizgiler genişliği; dikey çizgiler yüksekliği artırıcı etki yaratmaktadır. Eğik çizgiler ise dengesizlik etkisi yaratır (Yanpar, 2009: 154).

2. Şekil:

Anlatılmak istenilen duruma göre, bazen basit şekiller detaylı şekillerden çok daha etkili olur. Çünkü basit olan şekiller, karmaşık olan şekillere göre daha kolay anlaşılır ve daha kolay hatırlanır (Örten ve diğer., 2009: 78).

3. Alan:

Boşluk, algılamayı kolaylaştıran bir unsurdur. Materyalde odak ögenin dışında kalan boşluklar, odak noktanın vurgulanmasını sağlar (Yanpar, 2009: 154). Aynı zamanda boşluklar kalabalık ve karışıklık duygusuna da engel olur (Örten ve diğer., 2009: 78).

Alan kullanımına ilişkin karşımıza yeni bir kavram olarak üçüncü kural tekniği çıkar.

Üçüncü kural tekniği: Bir resim alanı yatay ve dikey olmak üzere eşit aralıklarla çizilen çizgilerle üçe ayrılır. Çizgilerin kesişim noktaları ile ortaya çıkan dört nokta ilgi merkezlerini oluşturan öğelerin yerleştirilmesi için kullanılır. Yapılan araştırmalara göre insanlar en fazla sol üst köşede bulunan nesneleri hatırlamaktadırlar (Yalın, 2009; 108-109).

4. Boyut:

Materyalde yer alan cisimlerin boyutuna iletilmek istenilen mesaja göre karar verilmelidir (Örten ve diğer., 2009: 79).

5. Doku:

Görsellerin birçoğu iki boyutlu olmasına rağmen, bu görsellerde doku veya gerçek materyaller kullanılarak üçüncü bir görünüş boyutu oluşturulabilir (Örten ve diğer., 2009: 79).

6. Renk:

Renkli görsel öğeler, siyah beyaz olanlara göre daha etkili olmaktadır (Güneş, 2002: 116). Renkler, hem materyallere görsel açıdan zenginlik katarak canlı olmalarını sağlar hem de öğrencilerin algı düzeylerini etkileyerek materyalin vermek istediği mesajı tam olarak iletmesini sağlar veya eksik vermesine neden olurlar (Örten ve diğer.,).

Bilindiği gibi kırmızı, sarı ve mavi ana renklerdir. Turuncu, mor ve yeşil ise ara renklerdir. Ara renkler ana renklerin karışımından ortaya çıkar. Kırmızı ve sarı renklerin karışımı ile turuncu; mavi ve sarı renklerin karışımı ile yeşil; kırmızı ve mavi renklerin karışımı ile mor renk meydana gelmektedir. Renk çemberinde birbirine bitişik olan renklere uyumlu renkler denilmektedir. Uyumlu renkler yan yana geldiğinde birbirlerini daha zayıf gösterirler. Karşı karşıya gelen renklere ise tamamlayıcı-bütünleyici renkler denir. Bu renkler yan yana geldiklerindeyse etkileri artar. Bir görsel materyalde ilk dikkat çeken sarı renkli öğelerdir. Kırmızı renkli öğeler ise daha uzun süre hatırlanma özelliği gösterir. En az dikkat çeken öğeler ise mavi ile belirlenmiş öğelerdir (Yalın, 2009: 106-113).

Renkler fazla kullanıldığında dikkat dağıtabilir. Buna karşın renk, algılama üzerinde önemli bir etki yaratır. Renk kullanımı ile ilgili dikkat edilmesi gerekenler şunlardır:

- Renkler her zaman ilgi çekicidir ve dikkat edilmelidir,
- Renklerde yaratılacak zıtlıklar önemli bilgileri ayırt etmede etkili olabilir,
- Her bir bilgi türü bir renkle gösterilebilir,
- En önemli bilgiler daha canlı renklerle belirtilebilir,
- Bir materyalde çok fazla sayıda renk kullanımından kaçınılmalıdır.
- Kullanılan renkler estetik bir bütün oluşturmalıdır,
- Dikkati dağıtmaması için mümkün olduğunca sade olmalıdır,
- Renkler gerçek yaşamdakine uygun olarak kullanılmalıdır (Yanpar, 2009: 152-153).

B- Görsel Tasarım İlkeleri

Öğretim materyalinin ilgi çekici ve etkili olabilmesi için gerekli olan bazı tasarım ilkeleri mevcuttur. Tasarlanacak materyallerin öğretimde hedeflenen başarıya ulaşmaya katkı sağlaması için bu ilkeler dikkate alınmalıdır (Örten ve diğer., 2009: 81-83). Bu tasarım ilkeleri bütünlük, denge, vurgu, hizalama ve yakınlıktır.

1. Bütünlük

Materyaller, verilmek istenilen mesajla ilgili olmayan öğeler barındırmamalıdır. Bütünlüğü oluşturabilmek için materyal öğelerinden (çizgi, şekil, renk vb.) yararlanılır (Örten ve diğer., 2009: 81). Görseli anlamayı ve yorumlamayı kolaylaştıran, bir görseli meydana getiren öğelerin bir bütün olarak görünmesini sağlayan, öğeler arasındaki ilişki olarak tanımlanır. Görselde bütünlük, öğeleri üst üste bindirerek, oklar gibi işaretler ya da çizgi, şekil, renk, çerçeve gibi görsel araçlar kullanarak da sağlanabilir (Yalın, 2009: 114).

Bütünlük, görsel öğeler ve görsel öğelerin işlevleri arasındaki ilişki ile oluşur. Her görsel unsur, mesaj iletmedeki işlevi göz önüne alınarak yerleştirilmelidir. Yararı olmayan hiçbir unsur (yazı, resim, şekil gibi) materyalde yer almamalıdır (Yanpar, 2009: 154).

2. Denge

Denge, simetrik ve asimetrik olmak üzere ikiye ayrılır. Denge; biçim, çizgi, yön, açık-koyu zıtlığı, ölçü, aralık, doku, renk ile sağlanır (Ceyhan ve Yiğit, 2003: 90). Denge, öğelerin ağırlıklarının yatay ve dikey ekseninde her iki tarafa da eşit dağıtılması ile gerçekleştirilir (Örten ve diğer., 2009: 82). Merkezden ikiye bölünen tasarımda öğelerin simetrik yerleşmesi durumunda statik bir denge gözlenir. Asimetrik, yani dengenin olmadığı durumlarda ise öğelerin bir tarafa yığılmış olduğu gözlenir (Yalın, 2009: 115).

3. Vurgu

Bazen materyalde yer alan görselin en can alıcı noktasına dikkat çekip ilgi odağı haline getirilmek istenebilir. Vurgu yapmak için yön araçları, daha parlak renkler, zemin ile zıt (kontrast) renkler kullanılabileceği gibi odaklanılacak öğe diğer öğelerden daha büyük yapılabilir, diğerlerinden farklı bir şekil kullanılabilir veya vurgulanacak öğe diğer öğelerin çakıştığı yere yerleştirilebilir (Örten ve diğer., 2009: 82). Belirli bir öğeyi dikkat ve ilgi odağı haline getirmek için değişik teknikler kullanılabilir:

- Oklar gibi yön gösteren araçlar kullanmak,
- Daha parlak bir renk kullanmak,

- Daha büyük yapmak,
- Vurgulanmak istenilenin renk ile zeminin rengi arasında zıtlık meydana getirmek,
- Diğer şekillerden daha farklı bir şekil kullanmak,
- Vurgulanacak olan öğeyi diğer öğelerin kesiştiği bir yere yerleştirmek (Yalın, 2009: 116).

4. Hizalama

Hizalama, görsel materyallerin daha kolay anlaşılmasında etkilidir. Ayrıca öğeler arasındaki ilişkilerin daha kolay kavranmasında da önemlidir. Bunların yanı sıra tüm öğelerin materyale göre hizalanmasına da dikkat edilmelidir (Örten ve diğer., 2009: 82). İnsanlar dikey ya da yatay olarak hizalanan unsurları karışıklık içerisinde olanlara göre daha rahat algırlar ve kolay öğrenir ve hatırlarlar (Yalın, 2009: 117).

5. Yakınlık

Bir görselde birbirine yakın öğeler birbirleriyle ilişkili; uzak öğeler ise ilişkisiz olarak algılanır (Yalın, 2009: 118). Öğrenciler materyalde yer alan görsellerin birbiriyle ilişkisini yakınlık derecesine göre anlamlandırır. Birbiriyle ilişkili olan öğeleri yakın; ilişkisiz olanlarıysa uzak olarak belirlemek mümkündür (Örten ve diğer., 2009: 83).

Öğretim amaçlı olarak kullanılacak görsel öğelerde göz önüne alınması gereken diğer ilkeler ise şunlardır:

- a) Zıtlık:** Zıtlıkların ön planda olması görsel anlamda en belirleyici unsurdur.
- b) Egemenlik, odak noktası:** Zıtlık sayesinde sağlanan bir özelliktir. Odak noktasının oluşturulması kompozisyonu anlamlı kılar.
- c) Görsel ritim:** Ritim etkisini; öğelerin birbiriyle ilişkisi; renkte açıklık, koyuluk; doluluk- boşluk; gölge; zıtlık ilişkileri belirler.
- d) Şekil-Zemin anlatımları:** Genellikle daha basit olan zemin şekilden daha büyük bir alan kaplar.

- e) **Sadelik:** Öğretim amacıyla kullanılacak olan görsel öğeler basit ve sade olmalıdır.
- f) **Açıklık:** Kullanılacak görsel öğelerle anlatmak istenen açıkça yansıtılmalıdır.
- g) **Süreklilik:** Göz hareketlerinin, düşüncede bir kesinlik yaratmaksızın devam edebilme özelliğidir (Ceyhan ve Yiğit, 2003: 90).

2.5. Çizgi Roman Destekli Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılabilecek Öğretim Yöntem ve Teknikleri

Bu alt başlıkta seçilen yöntem ve teknikler gruplandırılırken Vural'ın (2004) "Öğretim Faaliyetlerinde Yöntem-Teknik ve Etkinlikler" kitabından yararlanılmıştır. Bütün öğretim yöntem ve tekniklerine yer vermek mümkün olmadığından çizgi roman için kullanılabilme imkanı daha geniş olduğu düşünülen öğretim yöntem ve tekniklerine kısaca yer verilmiştir.

Günümüzde öğrencilere bilgiyi hazır olarak vermek değil, öğrencilerin ihtiyaçlarına göre yaşantılarına yakın biçimde öğrenmelerin kavratılması ve pekiştirilmesi söz konusudur (Enginer, 2006: 1).

Günümüzün gerektirdiği yeterliliklere göre hedefler belirlense de, belirlenen hedeflere modern olmayan yöntemlerle ulaşmak mümkün değildir. Öğretim süreçlerinde, öğrencilerin aktif olarak katılımlarını sağlayıp, öğrendiklerini hayata geçirmelerini destekleyen öğretim yöntem ve teknikler tercih edilmelidir. Böylece yaşam boyu öğrenen ve öğrendiklerini gerçek yaşama uyarlayabilen kişiler yetiştirilebilir (MEB, 2005: 99).

Yapılan araştırmalara göre insanlar; okuduklarının % 10'unu, işittiklerinin % 20'sini, gördüklerinin % 30'unu, hem görüp hem işittiklerinin % 50'sini, yapıp söyledikleri şeylerin ise % 90'ını hatırlayabilmektedirler (Koşar ve Çiğdem, 2003: 40).

Belirlenen öğretim süreci için belli teknikler seçilmelidir. Kullanılacak olan öğretim tekniği seçilirken, öğretilecek olan konu, öğrencilerin özellikleri, eldeki

malzemeler ve ulaşılmak istenen amacın ne olduğuna bakılmalıdır (Açıkgöz, 2011: 128).

2.5.1. Öğretim Yöntem-Teknikleri

Bu kısımda çizgi romanın öğretim materyali olarak kullanılabileceği öğretim yöntem ve teknikleri hakkında kısaca bilgi verilecektir.

1- Anlatım Yöntemi:

Bu yolla öğretimde esas olan, öğretmenin anlatıcı, öğrencinin dinleyici olmasıdır. Bu yöntemde, tekdüze bilgiler ve beceriler verilmektedir (Küçükahmet, 2001: 72). Bu yöntem kullanılarak bilişsel alanda bilgi düzeyinde davranışlar kazandırılabilir (Vural, 2004: 37)

Öğretmen ders planı ve öğretim planı içerisinde kalarak, tek yönlü olarak konuyu aktarır (Dilci, 2011:155). Tek yönlü iletişime dayanması nedeniyle eksik iletişim olabilmesi yöntemin sınırlı yönüdür (Tok, 2007: 164). Öğretmen, konuyu anlatırken önemli kavramları vurgulamalı, ders araç ve gereçlerini kullanmalıdır (Köstüklü, 2006: 36- 37).

2- Soru-Cevap Tekniği:

Anlatım yöntemine göre öğrenciyi daha etkin kılması bakımından iletişimi çift yönlü kılar. Öğrencilerin hazır olmadığı durumlarda ya da soruların zor olduğu durumlarda zaman kaybına ve öğrencide özgüven problemine neden olabilir. Öğretmen bu tekniği nasıl uygulaması gerektiğini iyi bilmelidir (Vural, 2004: 58).

Soru sorma tekniğiyle ilgili olarak dikkat edilmesi gerekenler şunlardır (Köstüklü, 2006: 43-44):

- Öğretmen soruları samimi ve tatlı bir dille sormalıdır.

- Soru bütün sınıfa sorulmalı, öğrencilerin düşünmeleri için yeterli süre verilmelidir.
- Soruların cevapları hep aynı öğrencilerden istenmemelidir. Bütün sınıfa ulaşılmaya çalışılmalıdır.
- Öğrencilere isimleriyle hitap edilmelidir.
- Sorulara doğru cevap veren öğrenciler pekiştirilmeli, yanlış cevap verenler ise zor durumda bırakılmamalıdır.
- Öğrencilerden de soru gelmesi için güdülendirilmeleri gerekmektedir.

3- Tartışma Yöntemi Teknikleri:

Bu bölümde tartışma yöntemi kapsamındaki öğretim tekniklerine yer verilmiştir.

Vızıltı Grupları:

Öğrencilerin öğrendikleri hakkında konuşmaları daima yararlıdır. Vızıltı grupları küçük öğrenci gruplarının aralarında tartışmalarına dayanan bir tekniktir. Öğrencilerin verilen bir problem, soru ya da konu üzerine görüşmeleriyle oluşur. Tekniğin sonunda öğrenciler sözcüler aracılığıyla sonucu sınıfla paylaşırlar (Açıkgöz, 2011: 129).

Fikir Taraması:

Basit bir sorun üzerinde kısa süreli tartışmaya dayanır. 4-9 kişiden oluşan gruplar belli bir konu üzerinde 5-10 dakika kadar konuşur. Sınıfa canlılık getirmesi açısından yararlı bir tekniktir (Vural, 2004: 89).

Münazara:

Münazara; en kısa tanımıyla farklı görüşteki iki grubun aralarında kendi düşüncelerini savunması olarak tanımlanmaktadır (Çabuk ve Yeni, 2016: 2441).

Forum:

Bir başkan tarafından yönetilen aynı konu ile ilgili birden fazla konuşmacının katıldığı bir tartışma tekniğidir. Dinleyiciler de fikirlerini ortaya koyabilme fırsatı veren bu teknikte dinleyiciler konuşmacılara soru sorabilir (Erginer, 2006: 300).

Seminer:

Bir grubun belirli bir konuda hazırlanarak, bir konuyu dinleyicilerin önünde tartışma yöntemiyle sunmasıdır (Vural, 2004: 90).

Panel:

Bir grup konuşmacının belirli bir süre bilgi ve düşüncelerini sırayla açıklamalarının ardından dinleyicilerin katıldığı soru-cevap ve tartışmadan oluşan bir tekniktir (Açıkgöz, 2011: 156).

Çember Tekniği:

Öğrenciler çember şeklinde oturma düzenine göre yerleştirilir. Önceden hazırlanan sorular teker teker öğrencilere sorulur. Her öğrencinin cevapları için 1-2 dakikalık süre verilir. Verilen yanıtlar daha önceden seçilmiş bir sekreter tarafından not edilir. Tartışmanın sonunda ana noktalar vurgulanır. Eğer doğru cevaplar yoksa öğrencilere ipucu verilmelidir (Vural, 2004: 93).

Akvaryum (İç Çember):

Oturma düzeni iç içe iki çember oluşturulacak biçimde düzenlenir. Öğrencilere ne yapılacağı ve tartışma konusu açıklanır. Eğer önceden hazırlık yapılmadıysa hazırlanmaları için süre verilir. Tartışmaya katılacak öğrenciler iç çembere, tartışmayı dinleyenler ise dış çemberde oturur. İç çemberde daha sonradan dış çemberden tartışmaya katılmak isteyebilecekler için boşluklar bırakılır. Tartışma başlatılır ve sonuca bağlanır (Açıkgöz, 2011: 129).

Kartopu:

Bir problem ya da bir konu ile ilgili öğrenciler önce kendileri düşünür. Grup giderek büyüyecek biçimde: önce ikili, sonra dörderli ve sekizerli gruplarla tartışılır (Açıkgöz, 2011: 128).

Açıkturum:

Panele benzeyen bu yöntemde bir grup öğrenci, bir konu üzerine tartışır. Bu teknikte başkanın sorumluluğu yüksektir. Çünkü konuşmacılar defalarca söz alma hakkına sahiptirler (Vural, 2004: 96).

Konuşma Halkası:

Konuşma halkası tekniğinde bir öykü, olay, resim kullanılır. Öykü önce anlatılır, okunur, canlandırma izlenir ya da olay açıklanır. Bu aşamalardan sonra öğrencilere olay ya da öyküdeki kişilerin yerine koyarak düşünmeleri beklenir (Tokcan ve Demirkaya, 2009: 461).

Altı Şapkalı Düşünme:

Ortaya bir sorun atılır ve bu sorun altı farklı açıdan değerlendirilir. Şapkaların sembolize ettikleri biçimde konuyu tartışan öğrenciler, ikna olduklarında şapkalarının rengini değiştirebilir. Renklere göre şapkaların renklerinin konuyu ele alma biçimi şu şekildedir:

- Beyaz şapka: Objektif, tarafsız, sayısal ispatlara dayanan nesnel düşünme,

- Kırmızı şapka: Sübjektif, taraflı, duygusal, öznel düşünme,
- Siyah şapka: Risk, tehlike, olumsuz, dezavantaj düşünme,
- Sarı şapka: İyi, fırsat, olumlu, avantaj düşünme,
- Yeşil şapka: Yaratıcılık, alternatif düşünme,
- Mavi şapka: Serinkanlı karar şapkası, değerlendirme (Erginer, 2006: 330-331).

Görüş Geliştirme (Serbest Kürsü):

Öğretim faaliyetleri kapsamında yapılan düşünce alış-verişidir. Öğrenciler verilen bir konuda tartışır ve her öğrenci kendi görüşünü diğer öğrencilerin görüşlerinden de yararlanarak geliştirir, savunur veya değiştirir. Kimi zaman öğrencilerin karşı çıktığı bir görüşü benimsediği de görülür (Sönmez, 2008: 229).

Köşeleme/Köşelenme:

Öncelikle uygun bir problem seçilir ve açıklanır. Öğrenciler tarafından probleme yönelik olası çözümler getirilir. Bu çözümlerden özellikle tartışmalı olanlar kâğıtlara yazılarak sınıfın farklı bölümlerine görülecek biçimde yerleştirilir. Sonraki adımda öğrenciler uygun buldukları çözümün yer aldığı bulunduğu bölümlerde toplanırlar. Aynı çözümü seçen öğrenciler çözümü seçme nedenlerini tartışır, nedenlerini hazırlarlar. Hazırlanan gerekçeler sınıfa sunulur. Sınıfça tartışma ve karar alma ile teknik sona erer (Açıkgöz, 2011: 128).

4- Örnek Olay Yöntemi:

Örnek olay yöntemi, öğrencileri günlük hayatla yüz yüze getiren bir yöntemdir. Öğrenciler, gerçek olayla karşı karşıya bırakıldığı için, dersi daha iyi öğrenmeleri sağlanmış olur. Öğrencilerin bağımsız düşünmelerini sağlar. Onların orijinal fikir üretmelerini sağlar, bir fikri ortaya koyma ve tartışma özelliklerini geliştirir. Öğrencilere, ders kitabı dışındaki materyallerden, faydalanma imkânı sağlar (Köstüklü, 2006: 38). Öğrenci merkezli olan bu yöntem, öğrencilerin anlama ve yorumlama gibi yeteneklerini geliştirme olanağı sağlar (Tok, 2007: 169-170).

Problem olay gerçek veya kurgusal olarak hazırlanabilir. Olayı içeren, gerekli bilgileri kapsayan bir rapor üzerinde çalışma fırsatı bulan öğrenciler; olayı öğrenir, verileri analiz eder ve sorunu değerlendirirler. Özellikle sosyal bilimlerle sınıfta bu yöntemi kullanabilmek için pek çok konu mevcuttur (Küçükahmet, 2001: 83).

Örnek olayın hazırlanıp sunulmasından sonra tartışma bölümüne geçilir. Bu bölüm tüm sınıfça yapılacaksa, öğrencilerin “U” şeklinde oturmaları uygundur. Eğer sınıf kalabalık ise öğrencilerin gruplara bölünmesinde fayda vardır. Bütün grupların görüş ve önerileri toparlanarak, sonuç ortaya konulur (Erciyes, 2008: 242).

Beyin (Buluş) Fırtınası:

Bu teknik bir soruna çözüm bulmak veya bir konuyu netleştirmek gibi hedeflerle kullanılabilir. Sınıftaki öğrencilerin tamamının etkin olmasına elverişli olması, öğrencilerin yaratıcılıklarını açığa çıkarmalarına olanak sağlaması, dersi ilgi çekici bir hale getirmesi nedeniyle kullanışlı bir tekniktir (Açıkgöz, 2011: 157-158). Bu tekniğin kullanılabilmesi için sorunun birden fazla çözüm yolunun olması gereklidir. Tekniğin kullanılabilmesi için öğrencilerin önkoşul olan davranışları kazanmış olması gerekmektedir. Tekniğin kullanılması için öncelikle bir ya da iki yazıcı ve tartışmayı yönetecek bir başkan belirlenir. Sonrasında sorun sınıfa sorulur ve herkesten çözüm önerileri istenir. Getirilen öneriler tartışılmaksızın tahtaya yazılır. Öneriler bittikten sonra her bir öneri sınıfça tartışılır (Sönmez, 2008: 237-238).

Karar Verme:

Sosyal bilgiler dersi için çok uygun olan bu tekniğin temelinde bilhassa toplumsal bir sorunu çözmek yatar. Uygulamada şu basamaklar takip edilebilir: problemin farkına varma, problemi tanımlama, seçenekleri belirleme (kullanılacak çözümlerin saptanması, çözümlerin nasıl kullanılacağına saptanması ve çözümlerin sonuçlarının neler olduğunun saptanması), seçeneklerin her birinin değerlendirilmesi,

bir planı uygulama (kararların uygulanması) ve sonuçların değerlendirilmesi (Vural, 2004: 110)

5- Problem Çözme Yöntemi:

J. Dewey tarafından geliştirilen bu teknik önceki bilgi ve birikimlerden yararlanılarak ya da araştırmanın sonunda yeni bilgiler edinerek karşı karşıya gelinen bir sorunun çözümü şeklinde açıklanabilir (Dilci, 2011: 158). Problem çözme, öğrencilerin karar verme ve çözüm üretme yeteneklerini geliştirmek için kullanılan bir öğretim yöntemidir. Bu yöntemde, istenilen hedefe ulaşılabilmesi için etkili ve yararlı olan araç ve davranışları türlü olanaklar arasından seçmek ve kullanmak esastır (Polat, 2006: 37).

Tümevarım: Bir nevi keşfetme yoluyla öğretim metodudur. Soyut kavramlar hazır olarak verilmeden önce öğrencilere örnekler verilerek o kavrama ulaşmaları sağlanabilir (Vural, 2004: 129).

Tümdengelim: Tümevarım tekniğinin tersi olan bu teknikte, öğrenciye bilimsel bir genelleme verilir ve bu genellemeyi tekil olaylara uygulaması istenir (Vural, 2004: 129).

6- Eğitsel Oyun Kategorisi:

Bu başlık altında “rol yapma/rol oynama”, “arkası yarın” teknikleri açıklanacaktır.

Rol Yapma/Rol Oynama

Bu teknik, öğrencilerin etkin katılımını sağlamada son derecede etkilidir. Çünkü öğrenciler hedef davranışın örneğini taklit ederek, jest, mimik ve vücut

hareketleri yaparak, ses tonunu ayarlayarak bir sunum gerçekleştirmektedirler (Sönmez, 2008: 248).

Rol yapma, bir bakıma, sorunun hareketli olarak ortaya konulması ve tartışılmasıdır. Kullanımı eskilerden beri tavsiye edilen tekniklerden biridir. Bu teknikte kişi, hayattaki rolünden ve duygularından sıyrılıp kendisini başka bir kişinin yerine koyar ya da belirli bir durumda neler yapacağını ve neler hissedeceğini hareketlerle gösterir (Açıkgöz, 2011: 148).

Arkası Yarın:

İki ya da üç bölüm olarak düzenlenecek olan teknikte önemli olan etkinliği en can alıcı noktada kesmektir. Bu kesme işleminden sonra öğrencilere "Bundan sonra ne olabilir?", "Niçin?" gibi sorular yöneltilir. Öğrencilerden gerekçeli olarak alınan yanıtlar tahtaya yazılır. Bu işlemin ardından ikinci bölüme geçilir ve tahtaya yazılan cevaplarla karşılaştırılır. Öğrencilere nerede yanlış oldukları kendi kendilerine keşfettirilir (Vural, 2004: 160).

7- Drama Yöntemi:

Roller öğretmen tarafından dağıtılır ancak rolün nasıl oynanacağına rolü üstlenen öğrenci belirler. Yalnızca durum ve karakterler belirlenir. Sonrasında olay akışına bırakılır. Drama bitmeden sonucu tamamen bilmek olanaksızdır. Tekniğin sonunda öğretmen konunun tartışmasını yaptırır. Bu yöntem sayesinde öğrenciler gözlem ve deneyimlerini ortaya koyma fırsatı elde ederler (Küçükahmet, 2001: 79). Drama yöntemiyle öğrencilerin karar verme becerileri ve yaratıcılıkları da harekete geçirilir (Tok, 2007: 175).

2.6. İlgili Araştırmalar

Yalın (1996), makalesinde Sosyal Bilgiler dersi içerisinde yer alan coğrafya konularının materyaller ile öğretimi üzerinde durmuştur. Görsel materyalleri sıralayarak söz konusu materyallerin coğrafya konularının öğretiminde nasıl kullanıldıklarını açıklamıştır.

Altay (2000), çizgi roman tasarım teknikleri ve bir uygulama çalışmasında deneye dayalı olarak çizgi romanın ortaya çıkışından günümüze geçirdiği düşünsel ve grafiksel değişimi inceleyerek, grafik sanatının çizgi roman içerisinde ne şekilde yer aldığı ve hangi durumlarda çizgi romanın görsel dili durumuna geldiğini anlatmıştır.

Bolan (2000), "Çizgi Roman Sanatı" adlı eserinde yeni başlayanlar için çizgi roman oluşturma yollarını ortaya koymuş ve örneklerle çalışmasını zenginleştirmiştir.

Aydın (2004), araştırmasında görsel materyaller ile öğretim yapılan grubun toplam ön-son test ile geleneksel öğretim yapılan grubun toplam ön-son test puanları arasında, deney grubu için olumlu yönde anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Tekgöz (2005), öğretim amaçlı düşünülmüş ve ortaya konmuş öğretim araç-gereçlerinin öğrenme-öğretme faaliyetlerini zenginleştirip, öğrenmeyi artırdığı sonucuna ulaşmıştır. Araştırmacı araç-gereçlerin öğrenme-öğretme sürecindeki en önemli rollerinin fikirleri somutlaştırması, anlaması güç olgu ve olayları basitleştirmesi olduğunu belirtmiştir.

Yanpar Yelken (2009), "Öğretmen Adaylarının Portfolyoları Üzerinde Grup Olarak Yaratıcılık Temelli Materyal Geliştirmenin Etkileri" adlı çalışmasında öğretmen adaylarının iki boyutlu ya da üç boyutlu bilgisayar temelli öğretim materyalleri oluşturabilmeleri gerektiğini ifade etmiştir. Öğretmenlere ise öğretim materyalleri oluşturmaları için gerekli eğitimlerin verilmesi zorunluluğunu vurgulamıştır.

Ayyıldız (2010), yapmış olduğu araştırmada, karikatürler aracılığıyla işlenen “Göçlerin Nedenleri ve Sonuçları” ünitesi konularının lise 2. sınıf öğrencilerinin akademik başarılarını arttırmada etkili olduğunu belirtmiştir.

Avşar (2010), Coğrafya konuları araştırmasında materyallerle desteklenen Sosyal Bilgiler dersinin materyallerle desteklenmeyen bir derse göre daha verimli olduğunu tespit etmiştir.

Akengin ve İbrahimoğlu (2010), "Sosyal Bilgiler Dersinde Karikatür Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarısına ve Derse İlişkin Görüşlerine Etkisi" adlı makalelerinde Sosyal Bilgiler dersinde karikatür kullanımının 7. sınıf öğrencilerinin akademik başarılarını ve derse yönelik görüşlerini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmışlardır.

Çetin (2010), "Okutan Çizgiler" adlı makalesinde görsel açıdan etkili çizgi romanların bireylerin okuma alışkanlığı kazanmalarında etkili olduğunu belirtmiştir.

İngilizce öğretmenlerinin İngilizce öğretimi için öğretim materyallerini kullanma durumlarını araştıran Arın (2010), öğretmenlerin çoğunun destekleyici materyaller kullanmasına karşın yine de önemli bir öğretmen grubunun derslerde materyal kullanmadığı sonucuna ulaşmıştır. Araştırmacı öğretim materyali kullanan öğretmenler materyal kullanımının önemini ve gerekliliğini bilerek kullanmakta olsalar da, derslerde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan müfredata uygun ders kitabı hakimiyetinin sürmekte olduğunu gözlemlemiştir.

Çukurcalıoğlu (2010), yaptığı araştırmada tarih öğretmenlerinin en az beyin fırtınası tekniğini kullandığı sonucuna varmıştır. Konuya uygun öğretim yöntemi ve tekniğinin seçilmesinin öğretimi sağlamakta etkili olacağına değinmiştir.

Sağlam (2011), yaptığı araştırmada öğretmenlerin en fazla “soru-cevap” “anlatım” ve “problem çözme” yöntem ve tekniklerini kullandıklarını; öğretmenlere

göre en etkili yöntemler ve tekniklerin ise “problem çözme”, “soru cevap” ve “bilgisayar destekli öğretim” olarak belirlemiştir.

Demir ve Akengin (2011), "Hikayelerle Sosyal Bilgiler Öğretimi" kitabında edebi ürünlerin Sosyal Bilgiler dersinde kullanımının büyük yarar sağlayacağını belirtmişlerdir. Araştırmacılara göre edebi eserlerin öğrencilerde bıraktığı etki ile Sosyal Bilgiler dersi arasında yakın bir ilişki mevcuttur. Demir ve Akengin Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarına ulaşmak için çok farklı öğretim yöntem ve tekniği kullanılabileceğini belirtmişlerdir.

Çapar (2012), hazırladığı doktora tezinde, coğrafya öğretmenlerinin “Kıyırdayan Dünyamız” ünitesinde öğretmenlerin, öğretim materyallerini etkili kullanması sonucunda öğrencilerin, akademik başarısını artırdığı, hatırlama düzeylerini ve derse karşı tutumlarını olumlu yönde etkilediği sonucuna varmıştır.

Orçan (2013), çizgi roman tekniği ile geliştirilen bilim-kurgu hikayelerinin modern fizik konularını ve kavramlarını aktarmasında, öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmesinde kullanılabilecek bir materyal olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Kablan ve Topan (2013), yaptıkları araştırmada meta-analiz hesaplaması sonucunda sınıf içi öğretimde materyal kullanımının akademik başarı açısından olumlu yönde etkili olduğu bulgusuna ulaşmışlardır. Ayrıca materyal kullanımının etkililiğinin tüm öğretim kademeleri, ders türleri ve materyal çeşitlerinde geçerli olduğunu ifade etmişlerdir.

“Sosyal Bilgiler Öğretiminde Eğitim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı” kitabında Sever, Koçoğlu ve Tan (2013), karikatürün öğrencinin biliş dünyasına ait olan zihinsel süreçleri geliştirmekle beraber, duyuşsal alana ait olan estetik hazzını da oluşturduğunu belirtmişlerdir.

Cantek’in (2014), "Türkiye’de Çizgi Roman" adlı derlemesinde, Türkiye’de çizgi roman üzerine yapılan çalışmaları irdelemiştir.

Cihan (2014), makalesinde edebiyat eserlerinin çizgi romanlaştırılmasının yaygınlaştığını ve bu eserlerin edebiyat çevrelerince de kabul gördüğünü belirtmiştir. Ayrıca bu yöntemin, okullarda ders içeriklerinin çizgi roman tekniğinden yararlanılarak öğrencilere aktarılması sürecinde de kullanılabileceğini ifade etmiştir.

Topkaya (2014), Çalışmasını nicel araştırma yönteminin desenlerinden biri olan ön test-son test kontrol gruplu yarı deneysel deseni ile gerçekleştirmiştir. Araştırmacı Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersinde kullanılan eğitici çizgi romanların deney grubunda yer alan öğrencilerin akademik başarılarını, derse yönelik tutumlarını ve demokratik algılarını olumlu yönde etkilediğini gözlemlemiştir.

Yıldırım (2016), makalesinde öğrencinin güdülenmesini artırmada, başarıyı sağlamada, öğretim faaliyetlerinin daha anlamlı olmasında ve öğrencilerin derse yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilemelerinde; görselliği ile dikkat çeken çizgi romanların ve karikatür, animasyon, çizgi film gibi unsurların etkili olduğunu öne sürmüştür.

Kaya, Özay Köse ve Konu, 2016 yılında yaptıkları araştırmalarında biyoloji öğretiminde karikatürlerin kullanılmasının öğretim başarısını artırmada ve kalıcılığı sağlamada geleneksel metoda göre daha etkili olduğu sonucuna varmışlardır.

İlhan (2016), nicel ve nitel verilerle desteklediği doktora tezinde çizgi romanın öğrencilerin başarı, derse yönelik tutum, tarih algısı ve çizgi romana bakış açılarında olumlu bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, araştırmanın evreni ve örnekleme, veri toplama ve veri çözümleme teknikleri ile ilgili konular ele alınacaktır.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırmada, paradigmaya dayalı betimsel bir yöntem kullanılmıştır. Betimsel araştırmalarda ele alınan olaylar ve durumlar ayrıntılı bir şekilde araştırılır, daha önceki durum ve olaylarla ilişkisi incelenerek "ne" oldukları belirlenmeye çalışılır (Karakaya, 2011: 59). Araştırmayla ilgili olarak çeşitli kaynaklar ve 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı taranmıştır. Söz konusu kitapta yer alan ("Sosyal Bilgiler Öğreniyorum" ünitesi) ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Toplanan nitel verilerin derlenmesiyle Sosyal Bilgiler öğretimi amacıyla çizgi romanın nasıl oluşturulması; hangi öğretim yöntem ve teknikleriyle kullanılması gerektiğine ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

3.2. Evren ve Örneklem

Bilindiği üzere evren, soruları cevaplamak için ihtiyaç duyulan verilerin elde edildiği canlı ya da cansız varlıklardan oluşan büyük gruptur (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2013: 80). Araştırmanın evrenini 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı oluşturmaktadır.

Özellikleri hakkında bilgi toplamak için çalışılan evrenden seçilen sınırlı parçaya örneklem denir (Büyüköztürk ve diğer., 2013: 81). Bu araştırmada örnekleme 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının ilk ünitesindeki kazanımlar oluşturmaktadır.

3.3. Veri Toplama Teknikleri

Araştırma ile ilgili belgesel kaynak derlemesi kapsamında literatür taraması yapılmıştır. Bilindiği üzere belgesel kaynak derlemesi, bir konu hakkında daha önce yazılmış, hazırlanmış, yaratılmış verilerin toplanması ve incelenmesidir (Seydioğlu, 1993: 40). Veri toplama amacıyla 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı ve materyal geliştirmeye yönelik çeşitli kaynaklar incelenmiştir. Kaynaklara ulaşmada çeşitli kütüphanelerden faydalanılmıştır.

Araştırmanın amacına uygun olarak toplanan veriler, olgusal nitelikte verilerdir. Bunlar kişisel yargılardan bağımsız olarak var olan, herkesin üzerinde anlaşılabilceği türden gözlenebilir ölçütleri olan gerçeklerdir (Karasar, 2003: 132).

İkinci aşamada ise elde edilen bulgulardan hareketle özgün bir materyal oluşturularak hangi öğretim yöntem ve teknikleriyle kullanılabileceği belirlenmiştir.

3.4. Veri Çözümleme Teknikleri

Nitel paradigmaya dayalı betimsel model kullanılan bu çalışmada, araştırma sırasında elde edilen veriler, betimleyici ve yorumlayıcı bir teknikle çözümlenmiştir. Süreçte elde edilen veriler üzerinden uygulamalar şekillendirilmiş ve literatür taramasıyla desteklenmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR ve YORUM

Bu bölüm, “öğretim materyali olarak çizgi roman oluşturma” ve “altıncı sınıf sosyal bilgiler öğreniyorum ünitesinin kazanımları çerçevesinde oluşturulan çizgi romanlar ve kullanılabilecek öğretim yöntem ve teknikleri” başlıklarından oluşmaktadır.

4.1. Öğretim Materyali Olarak Çizgi Roman Oluşturma

Bu alt başlıkta tarafımızca toplanan verilerden hareketle bir öğretim materyali olarak çizgi roman oluşturma'nın teorik ve pratik özelliklerine değinilecektir. Daha önce çizgi romanın hikaye ve çizim olmak üzere iki unsurdan oluştuğu ifade edilmişti. Bu çerçevede öğretim materyali olarak çizgi roman geliştirmeyi bu kapsamda ele alarak önce hikayenin nasıl oluşturulacağı; ardından çizimlerin nasıl yapılacağı ortaya konulacaktır.

4.1.1 Hikaye

Hikaye oluşturmak ciddi birikim ve yetenek isteyen bir iştir. Çizimler her ne kadar ilgi çekici olsa da öğretim materyali olarak çizgi romanın etkililiğini belirleyecek olan kısım burasıdır. Hikaye, ilgi çekicilikten uzak, bilgiyi direkt aktaran bir yapı arz ederse öğrenci için yalnızca resimlendirilmekten öteye gidemeyen sıkıcı bir akademik kitap halini alacaktır. Bu bölümde, “*Yaratıcı Yazma Süreci*” (Temizkan, 2014) ve “*İyi Yazmak Üzerine*” (Zinsser, 2014) adlı eserler ile tarafımızın çizgi roman oluşturma deneyimleri temel alınmıştır.

Çizgi romanın evren yaratma gücünü öğretim faaliyetlerinde kullanmak büyük yarar sağlayacaktır. Çünkü bu şekilde oluşturulacak çizgi romanlar için çalışmak öğretim faaliyetlerine zaman kazandıracak ve akılda kalıcılığı artıracaktır. Bunu sağlamak için ilk olarak yapılması gereken, dikkatle oluşturulacak kahramanları

ve mekanları tekrar tekrar kullanmaktır. Bu tekrar kullanma işinde ölçünün tutturulması büyük önem arz eder. Hikayeyi desteklemenin dışında yapılacak olan tekrar ise amacının dışına çıkacak ve öğretim materyali olma yeterliliğine ters düşecektir.

Çizgi roman senaryosu konu, tretman ve senaryo olmak üzere üç basamaktan oluşmaktadır. Bu kapsamda öğretim materyali olarak oluşturacağımız çizgi romanda üç basamağı en basit haliyle şu şekilde açıklayabiliriz:

A- Konu:

Öğretim amaçlı geliştirilecek olan çizgi romanlarda konuyu “kazanım” olarak ele almak mümkündür. Bu çalışmada konular, altıncı sınıf Sosyal Bilgiler dersinin ilk ünitesinin kazanımlarına göre belirlenmiştir.

B- Tretman:

Kazanımın senaryolaştırmaya hazırlandığı, bir kurgu olarak ortaya konduğu bölümdür. Bu bölümde mekan, zaman, karakterler ve olay ya da sorun basit biçimde ele alınır. Çizgi roman hikayesini yazacak olan sanatçının tarzına göre belirlenecek olsa da, ister tretmanda kısaca bahsedilip çizim sürecine bırakılsın, isterse de senaryolaştırılacak olsun, çizgi romanın içereceği unsurlar şu şekilde bir araya getirilebilir:

Olay Örgüsü:

Eserin omurgasını oluşturan unsurdur. Tek bir olayın anlatıldığı eserler olmakla birlikte içerisinde birden fazla olayı anlatanları da mevcuttur. Birden fazla olayın anlatıldığı eserlerde ana omurgayı oluşturan bir olay ve bu ana omurgayı destekleyen yan olaylar söz konusudur (Temizkan, 2014: 62-63).

Öğretim materyali olarak geliştirilen çizgi romanlarda çoğu zaman tek bir olay üzerinden gitmek mesajı daha net vereceği için öğretim açısından daha faydalı olacaktır. Ancak kazanımın türüne göre yan olaylardan faydalanmak da mümkündür.

Kahraman:

Hikayenin gücünü belirleyecek olan en önemli unsurlardan biri kahramanları dikkatle oluşturmaktır. Kahramanların seçici özelliklerinin olması önemlidir. Bu sayede öğrenci karşılaştığı kahramanları seçmekte zorlanmayacaktır. Kahramanların görsel yapısının haricinde belirli bir karakter taşımaları çizgi romanın daha çok hikaye kısmına girmektedir. Eğer uzun bir hikaye kurgusu olmayacaksa kahramanın istikrarlı bir karakter taşıması önemlidir. Böylece öğrenci kahramanın tepkilerini tahmin edebilme fırsatı bulacaktır. Ancak hikayenin gidişatını belirleyecek olan kahramanın zaman içerisindeki değişimi ise bu değişikliği okura fark ettirerek yapmak gereklidir.

Çizgi roman evreni oluşturma sürecinde kimi hikayelerde asıl kahraman olan bir karakter, bir başka hikayede yardımcı kahraman olarak görünebilir. Temizkan (2014: 33-40) eserinde kahramanları şu şekilde sınıflamıştır:

- **Asıl Kahraman:** Hikaye bu kahramanın merkezinde şekillenir.
- **Hasım Kahraman:** Çatışmanın oluşması ya da olayın çözülmesi için gereklidir. İnsan dışı varlıklar da bu görevi üstlenebilir.
- **Yardımcı Kahraman:** Asıl kahramanın ya da diğer kahramanların amaçlarına ulaşmasında yardımcı olan kahramanlardır.
- **Yönlendirici Kahraman:** Olay örgüsünün gidişatını etkileyen kahramanlardır.
- **Alıcı Kahraman:** Olay örgüsündeki gidişattan etkilenen ama gidişatı etkilemeyen kahramanlardır.
- **Figüran Kahraman:** Olay örgüsünü hiç bir şekilde etkilemeyen bu kahramanlar durum, kahraman, zaman ve mekanı gerçekçi ve doğal göstermeye yararlar.

Mekan:

Olayın geçtiği mekan sayesinde öğrenci olay örgüsü hakkında fikir yürütebilir. Bu nedenle öğretim materyali olarak çizgi roman oluşturma sürecinde seçtiğimiz mekanların da öğrencinin günlük yaşamda karşılaşabileceği türden mekanlar olması büyük önem arz eder. Bu mekanlar; okul bahçesi, okul içi, ev, çalışma odası, oyun parkı vb. olabilir.

Zaman:

Hikayelerde zaman kavramının genellikle üç türünden söz edilir:

- **Gerçek Zaman:** Takvim zamanı olarak da bilinir. Kronolojik olarak ilerleyen bu zaman içerisinde yaşadığımız dünyanın gerçek kişilerini anlatır.
- **Anlatma Zamanı:** Hikayede olayları okuyucuya anlatan bir anlatıcı bulunur ve zaman bu anlatılma zamanıdır.
- **Vaka Zamanı:** Bir olayı başlangıç ve bitiş arasında ele alan zaman türüdür. Bu zaman türünde kronoloji şart değildir, geriye veya ileriye sıçramalar mümkündür. Vaka zamanı kimi zaman aynen aktarım, kimi zaman özetlenerek aktarım, kimi zaman da genişletilerek aktarım olarak karşımıza çıkar (Temizkan, 2014: 128-142).

Öğretim materyali olarak geliştirilen çizgi romanda bu üç zaman türünün de kullanılması mümkündür.

Anlatıcı:

Çizgi romanlarda olayı ekran gibi naklen yayınlamak mümkün olmasına karşın bir bakış açısı da gereklidir. Olaylar kimi zaman direk kahramanın bakış açısından görünürken, kimi zaman da bir gözlemcinin bakış açısından görünebilir. Bazen de olaylar hakim bakış açısı denilen, her şeyi bilen birinin bakış açısından ele alınabilir.

C- Senaryo:

Çizgi romanın çizimden hemen önce yazı boyutunda bütünüyle tamamlanmış halidir. Karakterlerin görünüş tasvirleri, diyalogları, sayfa düzeni ve karelerin içeriği

tam haliyle belirlenir. Senaryonun tamamen yazılmasında bir zorunluluk yoktur. Nitekim tretmanı doğrudan çizgi romanlaştırmak mümkündür.

4.1.1.1. Örnek Bir Çalışma:

Araştırmanın uygulama boyutunda anlam kazanabilmesi için örnek bir çalışmanın yapılması gereklidir. Söz konusu çerçevede, bu başlık altında örnek çalışmanın çizim altyapısını destekleyen teorik (metin) kısmı yer alacaktır.

A- Konu:

Yakın Çevresindeki Bir Örnekten Yola Çıkararak Bir Olayın Çok Boyutluluğunu Fark Eder.

B- Tretman:

Tretman (çizgi romanda anlatılacak olanlar), kahramanlar, olay örgüsü, mekan, zaman ve anlatıcı alt başlıklarından oluşmaktadır.

- **Kahramanlar:**

- Asıl Kahraman: Ortaokul öğrencisi Soysal,
- Yardımcı Kahramanlar: Soysal'ın anne ve babası,
- Figüran Karamanlar: Soysal'ın köpeği sayesinde kazandığı yeni arkadaşlar.

- **Olay Örgüsü:**

- Ebeveynlerinin aldığı bir köpek, Soysal'ın hayatında olumlu ve olumsuz olmak üzere farklı durumlar yaratacak.

- **Mekan:**

- Soysal'ın odası. Soysal'ın odası harici görülen mekanlar belirsiz bırakılacaktır.

- **Zaman:**

- Vaka zamanı olarak Soysal'ın köpeksiz ve köpekli olarak içinde bulunduğu durumları anlatan kısa bir süreç.

- **Anlatıcı:**

- Gözlemci bakış açısı.

C- Senaryo:

Bu başlık altında oluşturulan çizgi-romanın senaryosu aşamalı (kareler şeklinde) olarak anlatılacaktır.

Birinci Sayfa, Birinci Kare:

Soysal'ın odasına giren anne ve babası Soysal ile iletişim kurma çabasındadır. Soysal, yüzlerine bile bakmadan bilgisayar oynamaya devam ederek konuşur. Odası son derece dağınık ve pis görünmektedir. Baba biraz eğilerek Soysal ile konuşma çabasındadır. Üzerinde turuncu bir gömlek, gri bir pantolon ve siyah kravat ve ayakkabı vardır. Saç ve sakalı siyahtır. Anne ise ellerini iki yana açmış, endişeli bir görünüştedir. Kırmızı bir bluz, gri pantolon ve siyah ayakkabısı vardır. Saçları kumraldır. Soysal'ın ise saç rengi annesinden biraz daha koyudur. Kafasında kulaklıkla görünür. Gözleri son derece küçülmüştür. Üzerinde sarı kolsuz bir tişört, altında koyu gri pantolon ve siyah ayakkabıları vardır.

(Kıyafetler hikaye boyunca değişmeyecektir).

Diyaloglar:

- **Anne:** Oğlum ödevlerini yaptın mı? Hani odanı toplamaya söz vermiştin?
- **Baba:** Biraz dışarı çıkıp arkadaşlarınla oynasan ya Soysal.
- **Soysal:** Ödevlerimi bitirip, oyunun başına geçtim. Odamı toplamayı sevmiyorum. Ayrıca dışarı da çıkmayacağım çünkü hiç arkadaşım yok.

Birinci Sayfa İkinci Kare:

Anne kucağında yavru *Maltese Terrier* cinsi köpekle Soysal'ın odasına girer. Köpek çok sevimli bir görünüşe sahiptir. Beyaz tüyler, eflatun burnu ve dışarıdaki kırmızı diliyle dikkat çeker.

Diyaloglar:

- **Anne:** Bak sana bir arkadaş getirdik!

Birinci Sayfa Üçüncü Kare:

Soysal kafasındaki kulaklığı fırlatır atar, gözleri kalp şeklindedir ve köpeğe doğru eğilmiştir. Bu sırada köpek de ona doğru hamle yapmıştır. Karenin altında şu yazı yer alır: "Bundan sonra ne olabilir?", "Niçin?"

Diyaloglar:

- **Soysal:** Anneciğim! Çok tatlı bir şey bu! Adı HİTİT olsun!

İkinci Sayfa Birinci Kare:

Soysal'ın odası pırıl pırıldır. Her şey yerli yerinde, bilgisayarı kapalıdır. Hitit için odasında bir yatak ve yemek-su kabı bulunmaktadır. Hitit kucağındadır. Bu karede baba ve Soysal çok mutlu görünmektedir. Bir de Soysal'ın kafasından düşünce balonu çıkar. Bu balon içerisinde Hitit ve başka çocuklarla birlikte.

Diyaloglar:

- **Baba:** Soysal inanmıyorum! Odan pırıl pırıl olmuş. Hitit'in sorumluluğunu alabilmene çok sevindim.
- **Soysal:** Tabii ki de baba! Hitit çok akıllı bir köpek. Onunla gezmeye çıkınca bir sürü arkadaşım oldu.

İkinci Sayfa İkinci Kare:

Anne ve baba yeşil arka fonun önünde sohbet etmektedir. Baba çok keyifli görünürken anne çok endişelidir.

Diyaloglar:

- **Baba:** Soysal'ın odasını gördün mü? Tertemiz! Hitit sayesinde bir sürü de arkadaşı olmuş. Köpek almamız ona çok iyi geldi.
- **Anne:** Ben de seninle bu konuda konuşacaktım. Az önce öğretmeni aradı, Soysal artık ödevlerini hiç yapmıyormuş. Ayrıca komşular da apartman yöneticisine köpeği şikayet etmişler.

İkinci Sayfa Üçüncü Kare:

Soysal ve Hitit çok keyifli görünmektedir, Soysal'ın kucağında olan Hitit, Soysalın yüzünü yalar. Karenin altında şu yazı yer alır: "Bundan sonra ne olabilir?", "Niçin?".

4.1.2. Çizim

Bu alt başlıkta öğretim materyali olarak çizgi roman oluşturma sürecinde ikinci unsur olan çizim ele alınacaktır. Bu kapsamda çizimle ilişkili kılavuzu; Bert Dodson'un “Çizimin Temelleri” (2012, Çeviri F. Hasan Yüksel) ve Burhan Bolan'ın “Çizgi Roman Sanatı” (2000) eserlerinden yararlanılmıştır.

1- Çizgi Romanda Görsel Öğeleri Çizmek

Çizgi romanda görsel öğeler:

- Karakter oluşturma,
- Baş,
- Genel fizik ve vücut,
- Hareket,
- Perspektif ve
- Nesneler alt başlıklarından oluşmaktadır.

A- Karakter Oluşturma:

Karakter oluşturma sürecinde dikkate alınması gereken en önemli unsur, okuyucunun ilk görüşte rahatlıkla seçebileceği, başka karakterlerle karıştırmayacağı niteliklere sahip olmasıdır. Örnek olarak bu çalışmada öne çıkan karakterlere bakacak olursak birbirinden kolayca ayırt edilebildiklerini görülmektedir.

B- Baş:

Karakterlerin birbirlerinden ayrıldıkları en önemli unsur çoğu zaman baştır. Ne kadar basit çizim olsa da gözler, kaşlar, burun, ağız ve kulaklar atlanmaması gereken önemli detaylardır. Kafa çizerken dikkat edilmesi gereken en önemli husus, kılavuz çizgilerdir. Dikey biçimde suratın tam ortasından geçecek olan çizgi, simetriyi oluşturmada büyük kolaylık sağlayacaktır. Çizim tarzına göre suratı tam ortadan ikiye bölecek bir adet yatay kılavuz çizgisi veya üç eşit parçaya bölecek iki adet yatay kılavuz çizgi ile karakterin baş bölümleri rahatlıkla yerleştirilebilir.

Yine kılavuz çizgilerin bir diğer yararı ise kafanın duruş açısını ayarlamakta sağladığı kolaylıktır.

C- Genel Fizik ve Vücut:

Basit olan şekillerin, karmaşık olan şekillere göre daha kolay anlaşılır ve daha kolay hatırlanır olması nedeniyle karakterleri basit çizebiliriz (Örten ve diğer., 2009: 78). Yalnız buradaki basitlik anlayışı ölçüsüzlük olmamalıdır. Çünkü ölçüsüz çizilecek olan karakterler karmaşaya yol açabilir. Her karakterin ölçüsü bir diğerine göre farklı olsa da kendi içerisinde tutarlı olmalıdır. Bu araştırmada karakterler basit karikatür tarzı olsa da kendi içerisinde tutarlıdır.

Eğer çizgi romanda birebir insan formu kullanılacaksa karakter, kafa dahil sekiz kafa birimi boyutunda olabilir. Bu ölçü ortalama bir insan ölçüsüdür.

- Boyun: 1/4 Baş
- Üst Kol: 1 Baş
- Alt Kol: 1 Baş
- Gövde: 2,5 Baş
- El Uzunluğu: 3/4 Baş
- Üst Bacak: 2 Baş
- Alt Bacak: 1,5 Baş
- Ayak Uzunluğu: 1 Baş (Bolan, 2000: 35-37)

Bu durum kadınlarda biraz daha farklılık gösterir.

Fakat çizimi basit tarza göre yaparsak insan formlarını karikatürize ederek vermek mümkündür. Örneğin, bu çalışmada ortaya çıkarılan çizgi romanlarda karakterler genellikle baş dahil 4 baş birimi ölçüsüne göre ayarlanmış haldedir.

D- Hareket:

Çizgi romanlarda hareketleri oluşturmak için iyi bir gözlemci olmak şarttır. Hareket sırasında varlıklarda ortaya çıkan görüntü simetrik değildir, fakat hareket hissini veren de bu asimetrik durumdur. Örnek vermek gerekirse önceki kol arkadakine göre büyük görünür. Yine çizgi romanlarda hareket çizgilerle verilebilir.

E- Perspektif:

Çizgi romanlarda perspektifi belirlemek iki boyutlu yüzeyde üçüncü boyut duygusunu uyandırır. İki tür perspektifin olduğu bilinmektedir, bunlar paralel ve açısall perspektiflerdir. Eğer paralel perspektif belirlenecekse ufuk hattında bir nokta belirlenir ve derinlik yaratacak çizgilerle hatlar belirlenir. Belirlenen perspektif açısall ise, ufuk hattının iki ucu belirlenir ve iki noktadan itibaren hat alınır, böylece perspektif belirlenmiş olur (Bolan, 2000: 44-46).

Amatör çizerlerin perspektifi belirlemek için sinema ya da fotoğrafçılık sanatından faydalanmaları mümkündür. Varlıkların nasıl bir perspektifte yerleştirileceği iyi belirlenmelidir. Öğretim amaçlı geliştirilen çizgi romanlarda perspektifi bozabilecek unsurlar, gerçeklik algısını bozması bakımında büyük sakınca doğuracaktır.

Perspektifin nasıl alınacağı ilk belirlenmesi gereken durumlardandır. Bunun için uygun bakış açısı tasarlanır. O bakış açısından itibaren ufuk çizgisinde belirlenen noktada kesişecek olan kılavuz çizgiler çizilir. Varlıkların boyları perspektife uygun biçimde ayarlanarak kareye yerleştirilir. Yakın varlıklar daha büyük biçimde görünürken uzaklaştıkça bu görüntüler küçülür. Yine perspektifi belirginleştirecek olan bir diğer unsur renklerin, görüntü uzaklaştıkça soluklaşmasıdır.

F- Nesneler:

İster birebir olsun, ister karikatürize edilmiş olsun, nesneleri çizgi romanlara aktarma sürecinde gerçek modellerine bakmak büyük yarar sağlayacaktır. Günümüzde internet erişiminin yaygınlığı göz önüne alındığında, çizilecek olan nesnenin bir fotoğrafını ya da videosunu bulmak çoğu zaman zor olmayacaktır. Nesnelerin çizimi sürecinde doğru görüntüyü sağlayabilmek için ölçü almak ve kılavuz çizgilerden yararlanmak gerekmektedir. Örneğin bir fincan çizilecekse, fincanın sapı ölçü birimi olarak kullanılabilir.

2.1.3. Bir Süreç Olarak Çizgi Roman Oluşturmak:

Çizgi roman oluşturma süreci; bilgi, hayal gücü, özgünlük, titizlik ve dikkat isteyen ciddi bir süreçtir. En basit haliyle çizgi roman oluşturma sürecini:

- A. Yeni Bir Şey Yaratmak: Kurşun Kalemle İlk Dokunuşlar,
- B. Yaratılanı Ölümsüzleştirmek: Mürekkep Kullanmak,
- C. Dijital Ortama Aktarmak: Tarama Süreci,
- D. Dijital Ortamda Görüntüyü Ayarlamak: Adobe Photoshop CC 2015,
- E. Çizgi Romana Dijital Ortamda Renk Katmak,
- F. Gölgeleme ve Işıklendirme,
- G. Konuşma Balonlarını Yerleştirme,
- H. Metni Yerleştirme,
- İ. Baskıya Hazır Hale Getirme.

A- Yeni Bir Şey Yaratmak: Kurşun Kalemle İlk Dokunuşlar

Bu aşamada en dikkat edilmesi gereken şey şüphesiz olması gerekeni, olması gerektiği formda, doğru perspektifte vermektir. Çizgi roman sanatında detay önemli bir unsur olsa da öğretim amaçlı çizgi romanlarda mümkün olduğunca en az detayla en çok şeyi anlatmak gerekmektedir. Öğrencilerin dikkatini anlatılmak istenilenden farklı noktaya çekecek hiçbir detaya yer verilmemelidir.

Çizgi romanın iskeletinin oluşturulduğu bu ilk basamakta kağıt yüzlerce- binlerce çizgiyle kaplanabilir. Genel olarak önce büyük sonra daha küçük şekilleri çizmenin yani genelden özele çalışmanın daha kolay olduğu ön görülür.

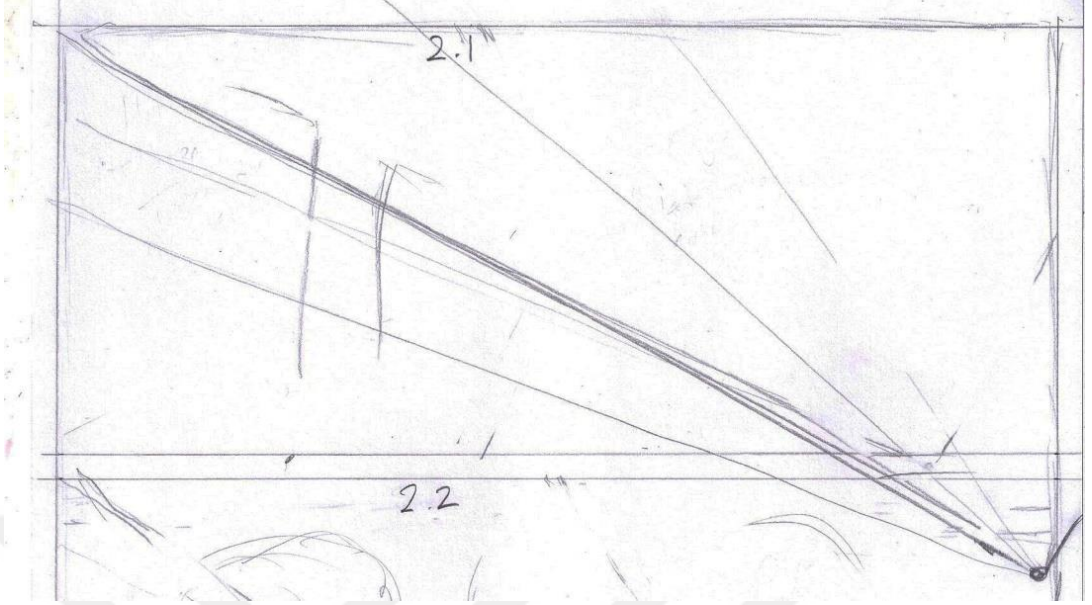
Karakalem çalışması şu sırayı takip edebilir:

1. Tretman ya da senaryodan gelen veriler ışığında karelerin boyutu tasarlanır (Şekil 1).

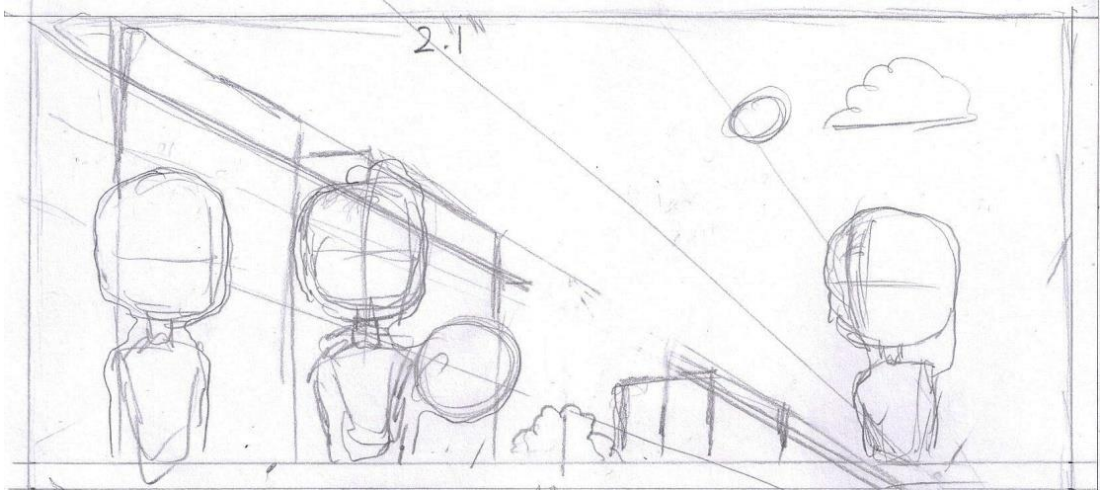
Şekil 1: Çizimde Kareleri Tretmana Göre Ayarlamak.

2. Perspektife karar verilir (Şekil 2).

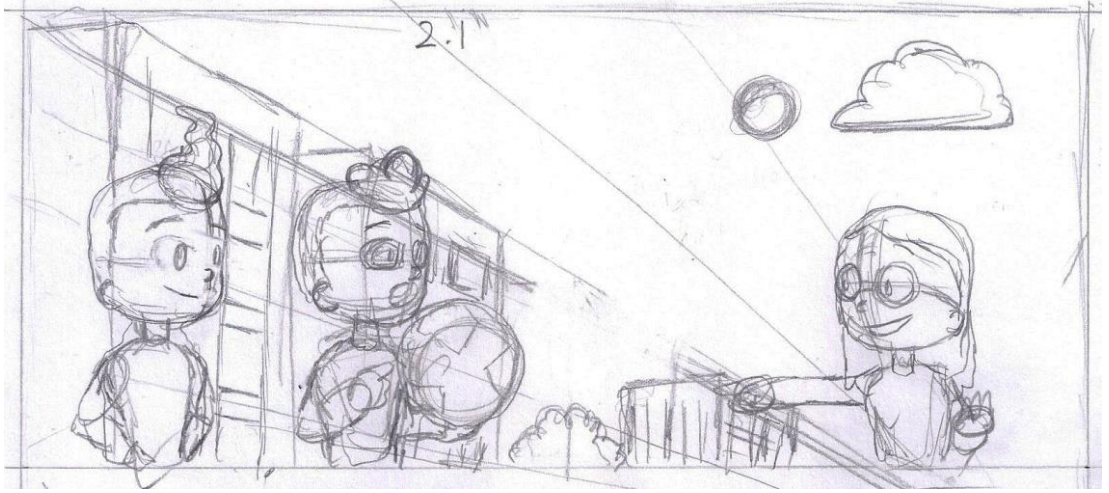
Şekil 2: Çizimde Perspektifi Ayarlamak.

3. Varlıklar ilgili yerlere yerleştirilir. İlk çizgiler yalnızca bunların yerlerini belirlemek için kullanılır, detaylandırılmaz (Şekil 3).

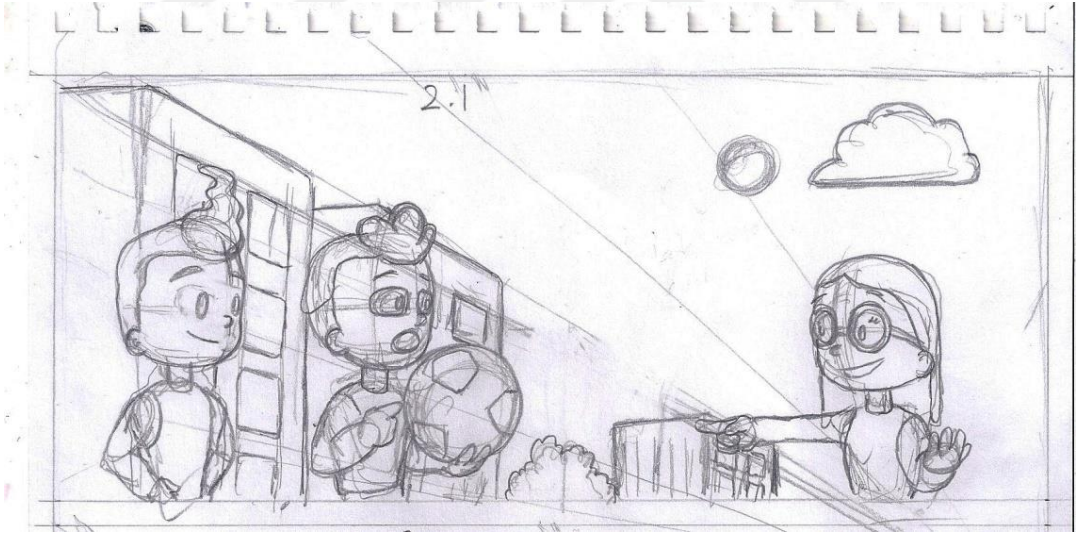
Şekil 3: Çizimde Varlıkların Yerini Belirlemek.

4. Varlıklar kılavuz çizgiler yardımıyla detaylandırılır (Şekil 4).

Şekil 4: Çizimi Detaylandırmak.

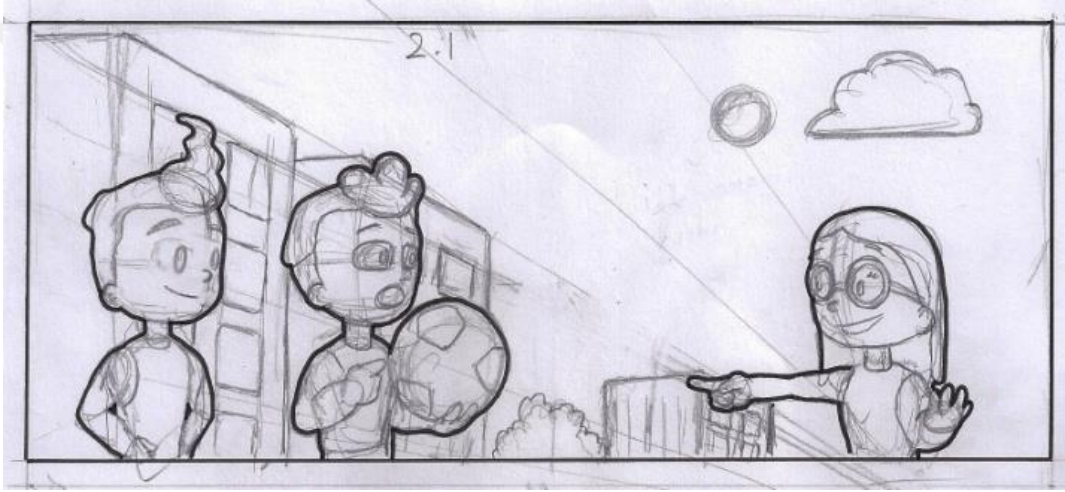
5. Varlıkların (olması gerektiğine karar verilen) çizgilerinin üzerinden daha koyu çizgiyle geçilir. Çizimde ana hatlar belirlenir (Şekil 5).

Şekil 5: Çizimde Ana hatları Belirlemek.

B- Yaratılanı Ölümsüzleştirmek: Mürekkep Kullanmak

Farklı mürekkeplendirme seçeneği olsa da çoğu zaman en kolay olan yöntem fiber uçlu kalemler kullanmaktır. Karakalemle belirlenen çizgilerin üzerinden fiber uçlu çizim kalemleriyle geçilir. Çizgilerin hepsinin aynı boyutta olması karmaşaya yol açabilir bu nedenle 0,1-1,00 mm arasında değişen kalemle farklı boyutta çizgilerin çizilmesini sağlayacaktır. En basit şekilde çizimlerdeki en dış çizgiler 0,8 mm boyutta kalemle belirlenirken, varlıkların içerisinde kalan çizgiler 0,4 mm boyutundaki kalemle belirlenebilir. Varlıkların belli belirsiz iç detayları ya da çok uzaktaki varlıklar 0,2 mm uçlu kalemle çizilebilir (Şekil 6).

Şekil 6: Çizimde Fiber Uçlu Kalem Kullanmak.

Bu işlemi fırça uçlu kalemle de gerçekleştirmek mümkündür. Fakat fırça uçlu kalemle kullanmak biraz daha ustalık ve titizlik ister. Başka mürekkeplendirme seçeneklerinden diğeriyse doğrudan mürekkep ve fırça kullanmaktır. Çizgi romanın bir sanat olmasından dolayı mürekkeplendirme süreci çok farklı biçimlerde gerçekleştirilebilir.

İşlemin sonunda kurşun kalem izleri silinir (Şekil 7).

Şekil 7: Çizimde Kurşun Kalem İzlerini Silmek.

C- Dijital Ortama Aktarmak: Tarama Süreci

Çizim sürecinde pek çok engelle karşılaşmak mümkündür. Durum böyle olsa da fiber uçlu kalemle çizim sırasında ortaya çıkan kusurlu çizimleri dijital ortamda düzenlemek mümkündür. Dijital ortamın bir diğer faydası ise, boyama ve gölge-ışık aşamalarında sağladığı ekonomiktir. Diğer yararlarından bazıları kimileri ise şunlardır:

- Keskin çizimleri rahatlıkla oluşturabilmesi,
- Yeniden boyutlamayı sağlayabilmesi,
- Varlıkları kopyalayabilmesi.

Bütün bunlar ciddi oranda zaman kazandırabilecek yararlardır.

Tarama işlemini gerçekleştirebilmek için piyasadaki çok farklı kalitelerde tarayıcılara ulaşmak mümkündür. Burada dikkat edilmesi gereken standart baskı boyutu olan 300 DPI (Bir inç karedeki nokta sayısı)'yi destekleyecek bir tarama gerçekleştirebilmektir.

DPI bir inç karedeki nokta sayısı demektir. Yani bir inch diye tabir edilen 2,54 cm'lik alanda 300 nokta bulunmalıdır. Dijital ortamda çalışırken 300 DPI çalışıldığına emin olunmalıdır.

D- Dijital Ortamda Görüntüyü Ayarlamak:

Çizimi destekleyebilecek pek çok profesyonel grafik tasarım programı olmasına karşın, bu çalışmada İngilizce dilinde Adobe Photoshop CC 2015 kullanılmıştır.

Dijital ortama aktarılan görüntü, tarayıcının kalitesine göre kağıt dokusu barındırıyor olabilir. Bu nedenle ilk olarak çizgileri "Layer" haline getirmek gerekmektedir. Bunun için "Select" menüsünden, "Color Range..." işlemiyle çizgilerin siyah tonlarını yakalayacak bir renk aralığı seçmek gerekmektedir. Çizgileri yakalayabildikten sonra seçim durduğu halde yeni Layer oluşturulur ve seçimin içerisi siyah boyayla doldurulur. Oluşturulan çizgi Layer'i harici diğer Layer'ler ortadan kaldırılır. Böylelikle geriye yalnızca tek renkli bir çizgi görseli kalır. Eğer gerekli ise çizgi üzerinde oynamalar, eklemeler çıkarmalar yapılır.

E- Çizgi Romana Dijital Ortamda Renk Katmak

Bu aşamada çizgilerin içini renklerle doldurmanın basit ama etkili yolları incelenecektir.

Bir önceki basamakta oluşturulan çizgi Layer'inin bir kopyasını alıp arkada kalan layer üzerinde boyama yapmak, çizgilerin korunmasında fayda sağlayacaktır. Ayrıca gerektiği yere göre: "Paint Bucket Tool", "Gradient Tool", "Brush Tool", "Pencil Tool" gibi araçlarla farklı doku ve tonlarda renk katmak mümkündür. Adobe Photoshop CC 2015'te çok farklı fırçalar mevcuttur.

F- Gölgelendirme ve Işıklandırma

Gölgelendirme ve ışıklandırma yine boyama araçları kullanılarak yapılabileceği gibi, yeni Layer'ler açarak ılık ve gölge tonlarının verilmesi sonrası "Vector Mask" kullanımıyla sağlanabilir. En basit haliyle örneğin gölge yapmak için oluşturulan Layer tamamen siyaha boyanır, boyama yapılan Layer'in bir üstüne yerleştirilir ve Opacity seçeneği verilmek istenilen gölge koyuluğuna göre ayarlanır. Bu çalışmada Opacity % 22 olarak belirlenmiştir. Daha sonra Layer'e bir Vector Mask atanır ve yumuşak doku yaratacak bir fırça ile gölgede kalmayan alanlar ortadan kaldırılır.

G- Dijital Ortamda Konuşma Balonlarını Yerleştirme:

Bu işlem için ilk olarak en üste gelecek olan yeni bir Layer oluşturulur. Çizgi romanda diyalogların geleceği alana "Elliptical Marquee Tool" ile ovaler oluşturulur. Ardından konuşma balonunun kime ait olduğunun belirlenmesi için "Pen Tool" ile üçgen oluşturulur, ardından "Convert Point Tool" ile üçgene göze hoş görünecek olan gerekli kavis verilir. "Path Selection Tool" ile sağ tıklanır "Make a Selection" seçeneği içerisinde Add to Selection seçilir. Artık konuşma balonu seçilmiş haldedir. Beyaz boya ile konuşma balonunun içeriği boyanır. Ancak bu haliyle konuşma balonu yalnızca beyaz hatlarla ortaya çıkmaktadır, konuşma balonuna siyah çerçevesini vermek için konuşma balonunun olduğu Layer sekmesine çift tıklanır, "Drop Shadow" seçeneği ile dışına gölge vermek suretiyle çizgi oluşturulabilir. Bunun için Drop Shadow'un özellikleri "Opacity 100", "Distance 0", "Spread 100", "Size" ise tercihe göre belirlenir. Standart 300 DPI baskı alınacak olan A4 Boyutu sayfalarda konuşma balonlarına koyulacak çizgi için 6 birimlik Size idealdir.

H- Metni Yerleştirme:

Konuşma balonlarının içeriğini yazıyla doldurmak için "Horizontal Type Tool" kullanılır. Burada esas olan öğretim materyallerinde yazı öğelerinde olması

gereken kıstasları karşılayacak bir çalışma yapmaktır. Bu çalışmada “Calibri” yazı tipi seçilmiş olup, boyut 14 punto olarak belirlenmiştir.

İ- Baskıya Hazır Hale Getirme:

Çalışma tamamlandığında son bir kontrol amaçlı Image menüsünden Image Size Resolution seçeneği aracılığıyla çalışmanın boyutuna bakılır. Boyut daha önce de belirtildiği gibi 300 DPI olmalıdır. Çalışmanın tamamlandığında kaydetme seçeneklerinden JPEG, PNG gibi formatlarla kayıt gerçekleştirilebilir. Eğer baskı alınırken bir aksilikle karşılaşılması istenmiyorsa çalışma PDF ortamına aktarılabilir. Böylece baskı sırasında olası daralmalardan ya da görseldeki değişikliklerden korunmak mümkün olur.

4.2. Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Öğreniyorum Ünitesinin Kazanımları Çerçevesinde Oluşturulan Çizgi Romanlar ve Kullanılabilecek Öğretim Yöntem ve Teknikleri

Bu bölümde araştırmacı tarafından kazanımlara ve öğretim materyali olma durumlarına uygun olarak geliştirilen çizgi romanlara yer verilmiştir. Standartlık arz etmesi için çizgi romanlar ikişer sayfa olarak tasarlanmıştır (Şekil 8-19).

4.2.1 “Yakın Çevresindeki Bir Örnekten Yola Çıkarak Bir Olayın Çok Boyutluluğunu Fark Eder” Kazanımı Çerçevesinde Oluşturulan Çizgi Roman

Şekil 8: 6. Sınıf 1. Ünite 1. Kazanım Çerçevesinde Oluşturulan Çizgi Roman 1. Sayfa.

Şekil 9: 6. Sınıf 1. Ünite 1. Kazanım Çerçevesinde Oluşturulan Çizgi Roman 2. Sayfa.

6. sınıf 1. ünite 1. kazanıma göre oluşturulan bu çizgi roman (Şekil 8 ve 9), eğitsel oyun kategorisi içerisinde yer alan arkası yarın tekniğine ve örnek olay yöntemi içerisindeki beyin fırtınası tekniğine göre tasarlanmıştır.

Çizgi Romanın Derste Uygulanma Aşamalarına Yönelik Örnek:

- Öğretmen, öğrencilere konuşma balonlarını soldan sağa, yukarıdan aşağıya doğru okumaları konusunda bilgi verir,
- Öğretmen, öğrencilere çizgi romanın ilk sayfasını verir,
- Öğrenciler çizgi romanı okur,
- Öğrencilerden gelecek olan yanıtları tahtaya yazması için bir yazıcı seçilir,
- Son karede görünen "Bundan sonra ne olabilir?", "Niçin?" sorularına öğrencilerden yanıtlar alınır,
- Öğrencilerden gelen yanıtlar yazıcı tarafından tahtaya yazılır,
- Öğrencilere ikinci sayfa verilir,
- Öğrenciler verdikleri yanıtlar ile ikinci sayfadaki durumları karşılaştırırlar,
- Sınıfça bir olayın çok boyutlu olmasındaki nedenler tartışılır,
- Gelen cevaplar tartışılmaksızın tahtaya yazılır,
- Öneriler bittikten sonra her bir öneri için değerlendirme yapılır.

4.2.2. “Olgu ve Görüşü Ayırt Eder Kazanımı” Çerçevesinde Oluşturulan Çizgi Roman

Şekil 10: 6. Sınıf 1. Ünite 2. Kazanım Çerçevesinde Oluşturulan Çizgi Roman 1. Sayfa.

Şekil 11: 6. Sınıf 1. Ünite 2. Kazanım Çerçevesinde Oluşturulan Çizgi Roman 2. Sayfa.

6. sınıf 1. ünite 2. kazanıma göre oluşturulan bu çizgi roman (Şekil 10 ve 11), örnek olay yöntemi içerisinde yer alan karar verme tekniğine göre tasarlanmıştır.

Çizgi Romanın Derste Uygulanma Aşamalarına Dair Örnek:

- Öğretmen, öğrencilere konuşma balonlarını soldan sağa, yukarıdan aşağıya doğru okumaları konusunda bilgi verir,
- Çizgi roman öğrencilere dağıtılır,
- Öğrencilere çizgi romanı okumaları için yeterli süre verilir,
- Çizgi roman okunduktan sonra öğrencilere "Çizgi romanı nasıl yorumlarsınız?" diye sorulur,
- Öğrenciler arasından seçilen bir yazıcı, gelen cevapları tahtaya yazar,
- Ardından "Sizce Görgün'ü doğru cevaplardan alıkoyan nedir?" diye sorulur,
- Cevaplar yazıcı tarafından tahtaya yazılır,
- "Görgün'ün doğru cevaba ulaşmak için yapması gerekenler nelerdir?" diye sorulur,
- Cevaplar yazıcı tarafından tahtaya yazılır,
- Gelen tüm cevaplar sınıfça değerlendirilir,
- Sonuçlar bir bütün olarak sınıfça değerlendirilir.

4.2.3. “Bilimsel Araştırma Basamaklarını Kullanarak Araştırma Yapar”
Kazanımı Çerçevesinde Oluşturulan Çizgi Roman

Şekil 12: 6. Sınıf 1. Ünite 3. Kazanım Çerçevesinde Oluşturulan Çizgi Roman 1. Sayfa.

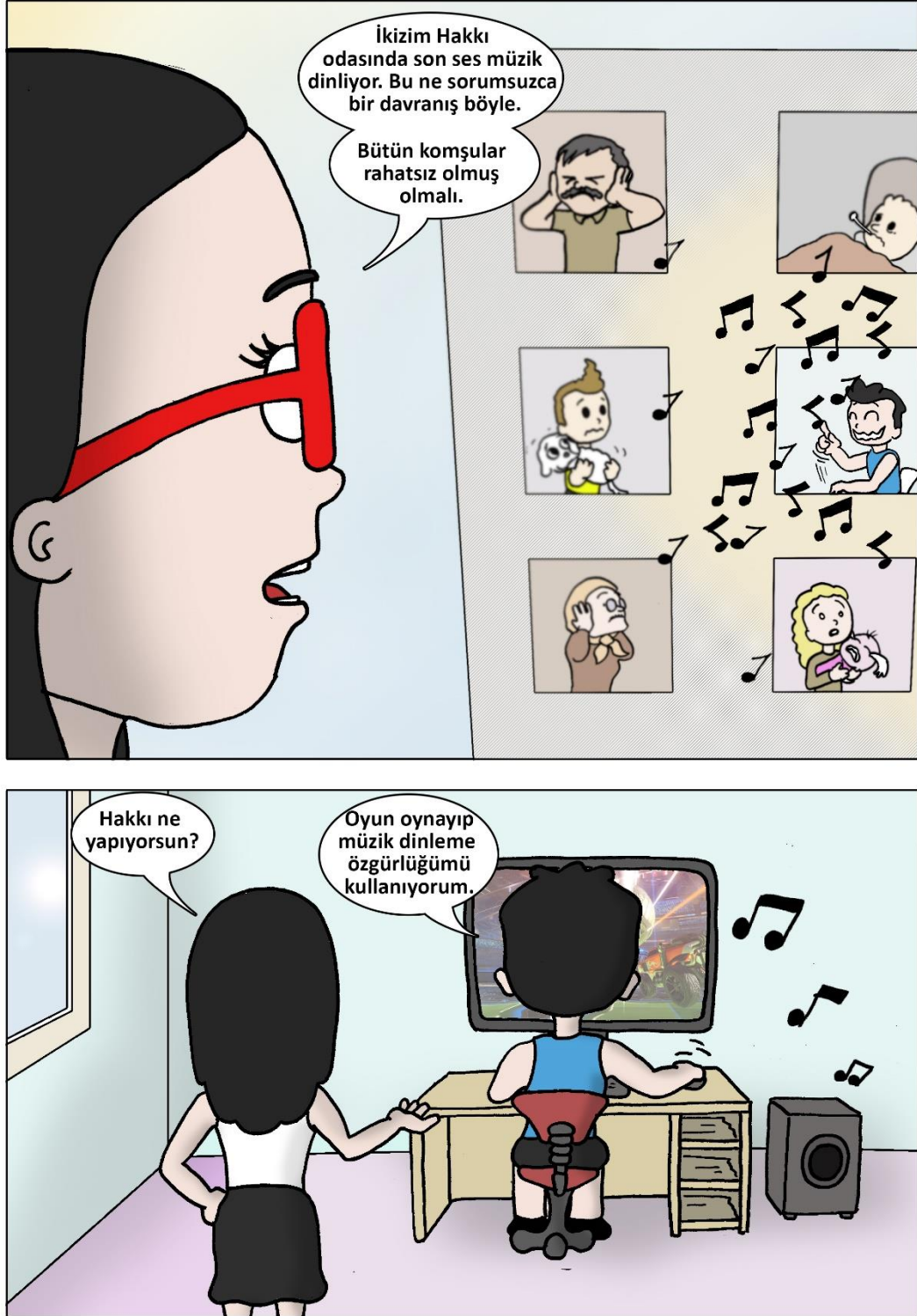
Şekil 13: 6. Sınıf 1. Ünite 3. Kazanım Çerçevesinde Oluşturulan Çizgi Roman 2. Sayfa.

6. sınıf 1. ünite 3. kazanıma göre oluşturulan bu çizgi roman (Şekil 12 ve 13), problem çözme yöntemine göre tasarlanmıştır. Amaç öğrenciyi araştırma yapmaya sevk etmektir.

Çizgi Romanın Derste Uygulanma Aşamalarına Dair Örnek:

- Öğretmen, öğrencilere konuşma balonlarını soldan sağa, yukarıdan aşağıya doğru okumaları konusunda bilgi verir,
- Öğretmen, öğrencilere çizgi romanı verir,
- Öğrencilerden merak ettikleri veya çözmek istedikleri unsurları arkadaşlarıyla paylaşmaları istenir,
- Öğrenciler tek tek dinlenir,
- Her öğrenciden ortaya attıkları konuyla ilgili araştırma yapmaları istenir,
- Ufak çapta bilimsel bir araştırma yapmaları için birkaç hafta süre verilir,
- Yeterli süre verilen öğrencilerden ilerleyen haftalarda elde ettikleri bilgileri sınıfta paylaşmaları istenir.

4.2.4. “Bir Soruna Getirilen Çözümlerin Hak, Sorumluluk ve Özgürlükler Temelinde Olması Gerekliğini Savunur” Kazanımı Çerçevesinde Oluşturulan Çizgi Roman

Şekil 14: 6. Sınıf 1. Ünite 4. Kazanım Çerçevesinde Oluşturulan Çizgi Roman.

Şekil 15: 6. Sınıf 1. Ünite 4. Kazanım Çerçevesinde Oluşturulan Çizgi Roman 2. Sayfa.

6. sınıf 1. ünite 4. kazanıma göre oluşturulan bu çizgi roman (Şekil 14 ve 15), soru-cevap tekniğine göre tasarlanmıştır.

Çizgi Romanın Derste Uygulanma Aşamalarına Dair Örnek:

- Öğrencilere sırayla “hak”, “özgürlük”, “sorumluluk” gibi kavramlardan ne anladıkları sorulur,
- Hak, özgürlük ve sorumluluk arasında nasıl bir ilişki olabileceği sorulur,
- Öğretmen, öğrencilere konuşma balonlarını soldan sağa, yukarıdan aşağıya doğru okumaları konusunda bilgi verir,
- Öğretmen, öğrencilere çizgi romanı verir,
- Okumaları için yeterli zaman verilen öğrencilerden bu çizgi romandan hareketle hak, özgürlük ve sorumluluk arasındaki ilişki sorulur,
- Öğrencilerden verilen cevapları değerlendirmeleri istenir,
- Neden sonuç ilişkisi istenir,
- Karşılaştırma yapmaları istenir,
- Sonuca varmaları istenir.

4.2.5. “Sosyal Bilgilerin, Türkiye Cumhuriyeti’nin Etkin Bir Vatandaşı Olarak Gelişimine Katkısını Fark Eder” Kazanımı Çerçevesinde Oluşturulan Çizgi Roman

Şekil 16: 6. Sınıf 1. Ünite 5. Kazanım Çerçevesinde Oluşturulan Çizgi Roman 1. Sayfa.

Şekil 17: 6. Sınıf 1. Ünite 5. Kazanım Çerçevesinde Oluşturulan Çizgi Roman 2. Sayfa.

6. sınıf 1. ünite 5. kazanıma göre oluşturulan bu çizgi roman (Şekil 16 ve 17), eğitsel oyun kategorisi içerisindeki rol yapma/rol oynama tekniğine göre tasarlanmıştır.

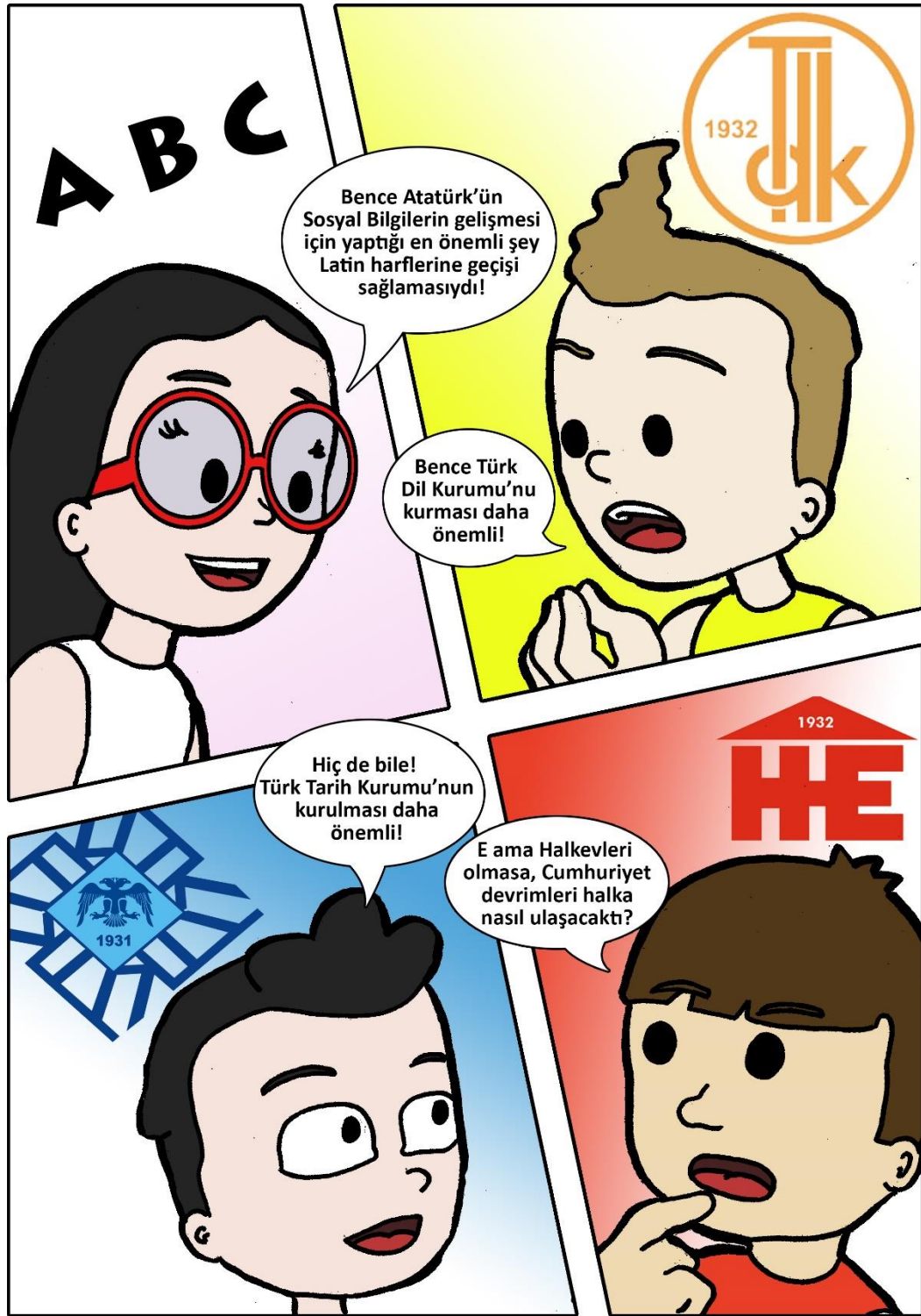
Çizgi Romanın Derste Uygulanma Aşamalarına Dair Örnek:

- Öğretmen, öğrencilere konuşma balonlarını soldan sağa, yukarıdan aşağıya doğru okumaları konusunda bilgi verir,
- Öğretmen, öğrencilere çizgi romanı verir,
- Öğrencilere çizgi romanı okumaları için yeterli süre verilir,
- Ardından ısınma etkinliği olarak sınıfta öğrencilerin elde ele top fırlatması istenir,
- Gönüllü olarak rol yapacak olan öğrenciler seçilir,
- Rol yapma etkinliklerine geçilir, çizgi roman öğrenciler tarafından sınıfta sergilenir,
- Sınıfça etkinlik hakkında değerlendirme yapılır,
- Roller değiştirilerek etkinlik tekrarlanır,
- Sınıfça etkinlik tekrar değerlendirilir.

4.2.6. “Atatürk’ün Ülkemizde Sosyal Bilimlerin Geliştirilmesi İçin Yaptığı Uygulamalara Örnekler Verir” Kazanımı Çerçevesinde Oluşturulan Çizgi Roman

Şekil 18: 6. Sınıf 1. Ünite 6. Kazanım Çerçevesinde Oluşturulan Çizgi Roman 1. Sayfa.

Şekil 19: 6. Sınıf 1. Ünite 6. Kazanım Çerçevesinde Oluşturulan Çizgi Roman 2. Sayfa.

6. sınıf 1. ünite 6. kazanıma göre oluşturulan bu çizgi roman (Şekil 18 ve 19), tartışma yöntemi içerisindeki çember tekniğine göre tasarlanmıştır.

Çizgi Romanın Derste Uygulanma Aşamalarına Dair Örnek:

- Sınıftaki sıralar çember oturumuna göre düzenlenir,
- Sınıf çember şeklinde oturma düzenine getirilir,
- Öğrenciler arasından bir yazıcı seçilir,
- Öğretmen, öğrencilere konuşma balonlarını soldan sağa, yukarıdan aşağıya doğru okumaları konusunda bilgi verir,
- Öğretmen, öğrencilere çizgi romanı verir,
- Çizgi romanı okumaları için yeterli zaman verilen öğrencilere, çizgi romana dair sorular tek tek sorulur,
- Her öğrenci için 1-2 dakikalık zaman verilir,
- Yazıcı öğrenciler tarafından verilen cevapları tek tek not eder,
- Ana noktalar vurgulanır,
- Çıkarımlarda bulunularak etkinlik sonlandırılır.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma bulgularına göre ulaşılan sonuçlara ve önerilere başlıklar halinde yer verilmiştir.

5.1. Sonuç

Bu çalışma öğretim materyali olarak çizgi roman geliştirme sürecini ortaya koyması ve doğrudan kazanımlar için çizgi roman oluşturmaya yönelik bir araştırma olması bakımından orijinallik arz etmektedir. Çizgi roman oluşturma sürecinde yalnızca öğretim materyali geliştirme ilkeleri dikkate alınmamış; çağdaş öğretim yöntem ve teknikleri de işe koşulmuştur. Söz konusu çizgi romanlar seçtiğimiz öğretim yöntem ve tekniklerine uygun olarak tarafımızca geliştirilmiştir.

Literatürde çizgi romana dair, çizgi romanın ne olduğu, nasıl geliştirilebileceği, öğretimdeki yararlılığı, uygulanma önerilerine ilişkin ayrı ayrı çalışmalar mevcuttur. Öte yandan öğretim materyalleri ve öğretim yöntem-tekniklerine ilişkin pek çok esere de ulaşmak mümkündür.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara dayalı sonuçlar aşağıdaki şekilde özetlenebilir.

- Öğretim amaçlı kullanılacak çizgi romanları oluşturmak ciddi bir bilgi birikimi ve yaratıcılık isteyen bir süreçtir,
- Sosyal Bilgiler öğretimine yönelik oluşturulacak çizgi romanların, çizgi roman unsurlarının öğretim açısından ele alınarak oluşturulması gerekmektedir,
- Doğru adımlar takip edilerek Sosyal Bilgiler öğretimi için çizgi romanlar oluşturulabilir,

- Sosyal Bilgiler dersi öğretiminde çizgi roman kullanımı öğrenci başarısı üzerinde olumlu yönde etkili olsa da çizgi romanı öğretimde kullanırken kimi hususlara dikkat etmek gerekmektedir. Nitekim kullanılacak olan çizgi romanların konuya, öğrenciye ve çağdaş öğretim yöntem-tekniklerine uygun olmasına dikkat edilmelidir.
- Çizgi romanlar çağdaş öğretim yöntem ve tekniklerini destekleme konusunda son derece kuvvetli öğretim materyalleri olabilmektedir.
- Oluşturulan çizgi romanların öğrencilerin derse yönelik ilgi ve tutumlarını olumlu yönden etkilemesi beklenmektedir.
- Oluşturulan çizgi romanların konu alanında başarıyı artırması beklenmektedir.

5.2. Öneriler

Araştırma bulguları doğrultusunda tarafımızca geliştirilen öneriler, iki ayrı başlıkta ele alınmıştır.

1. Sosyal Bilgiler dersinde çizgi roman oluşturmaya yönelik öneriler,
2. Çizgi romanın Sosyal Bilgiler dersinde uygulanmasına yönelik öneriler.

5.2.1. Sosyal Bilgiler Dersinde Çizgi Roman Oluşturmaya Yönelik Öneriler

Sosyal Bilgiler dersi kapsamında öğretim materyali olarak oluşturulacak olan çizgi romanlar oluşturulurken şunlara dikkat edilebilir:

- Pratik veya profesyonel destek ile sosyal bilgiler öğretmenleri öğretim amaçlı (kendi) çizgi romanlarını oluşturabilirler,
- Sosyal Bilgiler öğretimi amaçlı çizgi roman oluşturmada profesyonel yazar ve çizerlerden destek alınabilir,
- Çizgi roman oluşturulurken, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı göz önünde bulundurulmalıdır,
- Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliğinde belirlenen ders kitabı ölçütleri göz önünde bulundurulmalıdır,
- Çizgi romana kaynaklık eden kazanımlar dikkatle incelenmelidir,
- Çizgi romanlar yalnızca okunacak olan bir materyal olarak değil, çağdaş öğretim yöntem ve tekniklerini destekleyecek bir yapıda olmalıdır,

- Çizgi romanlar oluşturulurken materyal tasarımına ilişkin görsel tasarım ilkeleri dikkate alınmalıdır,
- Çizgi romanlar geliştirilirken öğretim materyali kapsamında yazı öğelerine ilişkin ilkeler dikkate alınmalıdır,
- Çizgi roman oluşturmada öğrencilerin düzeyi göz önüne alınmalı, şiddet, argo, cinsellik içerek öğelere yer verilmemelidir,
- Çizgi romanlarda konuyu odak noktasından uzaklaştırmayacak kadar mizahi unsurlara yer verilmelidir,
- Oluşturulacak olan çizgi romanlarda gereksiz detaylara yer verilmemeli, mesaja yoğunlaşılmalıdır,
- Çizgi romanlarda bir evren oluşturulmalı, oluşturulan evren çok karışık bir yapı arz etmemelidir, öğrenciler bu evrende olan bitenleri ilk görüşte anlayabilmelidir,
- “Kendi Maceranı Kendin Seç” türünde öğrenciye sınırlı da olsa senaryoya etki etme fırsatı yaratacak çizgi romanlar oluşturulabilir,
- Sosyal bilgiler öğretimi için çizgi roman oluşturma sürecine öğrenciler de dahil edilebilir.

5.2.2. Çizgi Romanın Sosyal Bilgiler Dersinde Uygulanmasına Yönelik Öneriler

- Çizgi romanlar derste okuma aracı olarak dikte edilmemeli, çağdaş öğretim yöntem ve tekniklerinin bir parçası olarak verilmelidir,
- Çizgi romanlar birden fazla çağdaş öğretim yöntem ve tekniğiyle verilebilir,
- Öğrencilere deneyimleyerek öğrenme fırsatı verilmelidir,
- Öğrencilerin kişisel yorumlarına saygı duyulmalıdır, nitekim her insanın dünyayı algılayış biçimi farklıdır,
- Öğrenci sürece aktif olarak dahil edilmelidir,
- Grup çalışması teşvik edilmelidir,
- Süreç güncel öğretim yöntem tekniklerine uygun değerlendirmeyeyle tamamlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akbaba. S, (2010). **Öğrenme Psikolojisi**. (Dördüncü Baskı) Ankara: Pegem Akademi.
- Akdağ, H.,Turan, R. (Ed.), Sünbül, A.M.(Ed.) ve Akdağ,H. (Ed.). (2009). Sosyal Bilgilerin Tanımı, Amacı, Önemi ve Türkiye’deki Yeri. **Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar–I**. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Akengin, H. ve İbrahimoğlu, Z. (2010). Sosyal Bilgiler Dersinde Karikatür Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarısına ve Derse İlişkin Görüşlerine Etkisi. **Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. Cilt 29. Sayı 2. Ss: 1-19.
- Akpınar, M. ve Kaymakçı, S. (2012). Ülkemizde Sosyal Bilgiler Öğretiminin Genel Amaçlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış. **Kastamonu Eğitim Dergisi**. Sayı 20. ss. 605-626, Web: http://www.kefdergi.com/pdf/20_2/20_2_16.pdf (11 Şubat 2017).
- Aküzüm, C.,Sever, R. (Ed.) ve Koçoğlu, E.(Ed.). (2013). Eğitim ve Teknoloji ile İlgili Temel Kavramlar. **Sosyal Bilgiler Öğretiminde Eğitim Teknolojileri ve Materyal Tasarım**. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Alsaç, Ü. (1994). **Türkiye’de Karikatür, Çizgi Roman ve Çizgi Film**. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Altay, C. (2000). Çizgi Roman Tasarım Teknikleri ve Bir Uygulama Çalışması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Avşar, S. (2010). İlköğretim İkinci Kademe Sosyal Bilgiler Derslerinde Coğrafya Konularının Öğretiminde Materyal Kullanımının Öğrenci Başarısına Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Aydın, Y. (2004). Sosyal Bilgiler Dersinde Görsel Materyal Kullanımının Başarıya ve Derse Tutuma Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ayyıldız, N. (2010). Coğrafya Öğretiminde Karikatür Materyali Kullanımının Öğrenci Başarısına Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Bolan, B. (2000). **Çizgi Roman Sanatı**. İstanbul: Engin Yayıncılık.

Cantek, L. (2014). **Türkiye’de Çizgi Roman**. (Dördüncü Baskı) İstanbul: İletişim Yayınları.

Ceran, K. ve Cantek, L. (Ed.). (2004). Çizgi Roman Nedir? **Çizgili Hayat Kılavuzu**. (İkinci Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.

Ceyhan, E. ve Yiğit, B. (2003). **Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi**. Ankara: Anı Yayıncılık.

Cihan, N. (2014). Eğitsel Araç Olarak Çizgi Romanın İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Konularına Uyarlanması. **Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi**. Cilt 3. Sayı 3. (Ağustos 2014). Ss: 313-321.

Çabuk, B. ve Yeni, E. (2016). Okul Öncesi Eğitimde Yeni Bir Teknik: Münazara. **Kastamonu Eğitim Dergisi**. Cilt 24. Sayı 5. (Aralık 2016) Ss: 2439-2456.

Çapar, T. (2012). Coğrafya Öğretmenlerinin Etkili Materyal Kullanımının Öğrencilerin Tutum, Akademik Başarı ve Hatırda Tutma Düzeylerine Etkisi (İzmir Örneği). Yayımlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Çapar, T. ve Gümüş, N. (2016). Coğrafya Öğretiminde Sketch-Up Modelleri Kullanımının Öğrencilerin Derse Yönelik Tutumlarına Etkisi. **Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi**, (42), 74-83.

Çelikkaya, T., Sever, R. (Ed.) ve Koşoğlu, E.(Ed.). (2013). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Araç-Gereç ve Materyal Kullanımının Önemi. **Sosyal Bilgiler Öğretiminde Eğitim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı**. Ankara: Pegem Akademi.

Çetin, Y. (2010). Milli Folklor. **Okutan çizgiler**. 85, 193-198. Yıl 22, Sayı 85.

Çetin, Y. ve Karaata, C. (2010). Türk Öğrencilerin Kitap Okumama Sorununa Çözüm Önerileri. **Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. Cilt 19. Sayı 1. Ss: 202-215 202.

Çukurcalıoğlu, A. (2010). Tarih Öğretmenlerinin Kullanmayı Tercih Ettikleri Öğretim Yöntem ve Teknikleri ile Bunlara İlişkin Karşılaştıkları Güçlükler. (Kütahya İli Örneği). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Demir, S. B. ve Akengin, H. (2011). **Hikâyelerle Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Ankara: Pegem Akademi.

Demirkaya, H. ve Tanrıöğen, A. (Ed.). (2005). **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Programında İçerik ve Kazandırılacak Beceriler. Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi.** İstanbul: Lisans Yayıncılık.

Doğanay, A. (2008). Çağdaş Sosyal Bilgiler Anlayışı Işığında Yeni Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi. **Ç. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.** Cilt 17. Sayı 2. ss: 77-96.

Duverger, M. (1999). **Metodoloji Açısından Sosyal Bilimlere Giriş.** (Çeviren: Ünsal Oskay). (Beşinci Baskı) Ankara: Bilgi Yayınevi.

Emiroğlu, G., Turan, R. (Ed.) ve Ulusoy, K. (Ed.). (2011). Sosyal Bilgilerde Uluslararası İlişkilerin Yeri ve Önemi. **Sosyal Bilgilerin Temelleri.** (İkinci Baskı) Ankara: Pegem Akademi.

Enginer, E. (2006). Öğretimi Planlama Uygulama ve Değerlendirme. **Etkinlik Öğretimi Temelli Yaklaşım.** Ankara: Pegem Akademi.

Erciyes, G. ve Tan, Ş. (Ed.). (2008). Öğretim Yöntem ve Teknikleri. **Öğretim İlke ve Yöntemleri.** (Üçüncü Baskı) Ankara: Pegem Akademi.

Erdem, M. (1998). **Öğretmenlik Mesleğine Giriş.** İstanbul: Alkım Yayıncılık.

Erden, M. (1997). **Sosyal Bilgiler Öğretimi.** İstanbul: Alkım Yayınevi.

Güneş, F. (2002). **Ders Kitaplarının İncelenmesi.** Ankara: Ocak Yayınları.

- İlhan, G., O. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Çizgi Romanların Kullanımı. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İşler, A. (2003). Yazılı Ders Materyallerinde İllüstrasyon Kullanımının Yeri ve Önemi. **Milli Eğitim Dergisi**.
- Kablan, Z. ve Topan, B. (2013). Sınıf İçi Öğretimde Materyal Kullanımının Etkililik Düzeyi: Bir Meta-Analiz Çalışması. **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri**. (2013) Cilt13. Sayı 3. Ss: 1629-1644.
- Karakaya, İ. ve Tanrıöğen, A. (2011). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**. (İkinci Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Karasar, N.(2003). **Bilimsel Araştırma Yöntemi**. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kaya, E., Özay Köse, E. ve Konu, M. (2016). Karikatür Destekli Öğretimin Öğrenci Başarısına Etkisi: Bitkiler Âlemi. **Ekev Akademi Dergisi**. Yıl:2016 Sayı 67. (Yaz 2016) Ss. 109-120.
- Keskin, Y., Turan, R. (Ed.) ve Ulusoy, K. (Ed.). (2011) Sosyal Bilgilerin Temelleri. **Sosyal Bilgilerin Temelleri**.(İkinci baskı). Ankara: Pegem Akademi
- Kısakürek, A. (1989). **Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Koşar. E, ve Çiğdem, H. (2003). Eğitim Ortamı Tasarımı, Araç-Gereç ve Materyal Özellikleri. **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**. Ankara: Pegem Akademi.
- Köstüklü, N. (2006). **Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi**. Konya: Sebat Matbaacılık.

Küçükahmet, L. (2001). **Öğretim İlke ve Yöntemleri**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

MEB (2009). **İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Kılavuzu**. Ankara: Web: <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx?islem=1&kno=39> (8 Ağustos 2015).

MEB (2005). **İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı**. Ankara: Web: <http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretimprogramlari/icerik/72> (30 Eylül 2016).

Orçan, A. (2013). Çizgi-Roman Tekniği İle Geliştirilen Bilim-Kurgu Hikâyelerinin Öğrencilerin Yaratıcı Düşünme Becerilerinin ve Fiziğe İlişkin Tutumlarının Gelişimine Etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Örten H., Keskin, Y. Ekici, Ö. Sever, R. (Ed.) ve Koçoğlu, E. (Ed.) (2013). Sosyal Bilgiler Dersinde Materyal Hazırlamanın Temelleri. **Sosyal Bilgiler Öğretiminde Eğitim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı**. Ankara: Pegem Akademi.

Özşen, M. E., Sayın, G. ve Aygün Cengiz, S. (Ed.). (2004). Çizgi Roman Özel Bölümü. Ss: 74-110. Süper Kahramanlar: Kostümün Altında Yatan İdeoloji. Ss: 77-82. **Folklor/Edebiyat Dergisi**. Cilt 10. Sayı 39/3.

Öztürk, C. (Ed.) (2012). Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinlerarası Bir Bakış. **Sosyal Bilgiler Öğretimi**. (Üçüncü Baskı) Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Polat, F. (2006). İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretiminde Öğretmenlerin Kullandıkları Yöntemler ve Karşılaştıkları Sorunlar (Afyonkarahisar Örneği). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Enstitüsü.

Sağlam, U. G. (2011). 6-7-8. Sınıf Matematik Öğretmenlerinin Öğretim Yöntem/ Teknik ve Materyallerine İlişkin Görüşleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Sağlamer, E. (1983). **İlkokulda Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Ankara: Tekışık Matbaası

Savaş, B. ve Arslan, M. (Ed.). (2007). Öğretim Yöntemleri. **Öğretim İlke ve Yöntemleri**. Ankara: Anı Yayıncılık.

Semenderoğlu, A. ve Gülersoy, A. E. (2005). **İdeal Sosyal Bilgiler Programı Arayışında Yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi**. II. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi (26-28 Mayıs 2005) Bildiriler Kitabı, ss. 160-174. Van: MEB Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü.

Seydioğlu, H. (1993). **Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı**. (Beşinci Baskı) İstanbul: Güzem Yayınları.

Somuncu, S. (2010). İlköğretim Türkçe Ders Kitabındaki Edebi Metinlerin İçerdiği Evrensel Değerlere ve Metin Seçimine İlişkin Bazı Tespitler. **Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı 24. ss:193-219.

Sönmez, V. (1999). **Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu**. İstanbul: MEB Yayınları.

Sönmez, V. (2008). **Öğretim İlke ve Yöntemleri**. (İkinci Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Tay, B., Turan, R.(Ed.) ve Ulusoy, K.(Ed.). (2010). Sosyal Bilgiler Öğretiminin Dünü Bugünü ve Yarını. **Sosyal Bilgilerin Temelleri**. Ankara: Maya Akademi.

- Tekgöz, M. (2005). 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Derslerinde Edebiyat Temelli Öğretim Yönteminin Öğrencilerin Akademik Başarısına ve Kalıcılığa Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi.
- Tok, Turkey N. ve Doğanay, A. (Ed.). (2007). Etkili Öğretim İçin Yöntem ve Teknikler. **Öğretim İlke ve Yöntemleri**. (İkinci Baskı) Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Tokcan, H., Demirkaya, H., ve Safran, M. (Ed.). (2009). Sosyal Bilgilerde Strateji, Yaklaşım, Yöntem ve Teknikler. **Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Ankara: Pegem Akademi.
- Topkaya, Y. (2014). Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersinde Eğitici Çizgi Roman Kullanımının Bilişsel ve Duyuşsal Öğrenmelere Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Ün Açıkgöz, K. (2011). **Etkili Öğrenme ve Öğretme**. (On birinci Baskı) İzmir: Kanyılmaz Matbaası.
- Vural, B. (2004). **Öğretim Faaliyetlerinde Yöntem-Teknik ve Etkinlikler**. İstanbul: Hayat Yayıncılık.
- Yalın, H. İ. (2009). **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yanpar Yelken, T. (2009). Öğretmen Adaylarının Portfolyoları Üzerinde Grup Olarak Yaratıcılık Temelli Materyal Geliştirmenin Etkileri. **Eğitim ve Bilim**. Cilt 34. Sayı 153. Ss. 83-98.

Yanpar, T. (2009). **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı**. (Dokuzuncu Baskı) Ankara: Anı Yayıncılık.

Yıldırım, E. (2016). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Eğitici Çizgi Roman Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi. **Sosyal Bilimler Dergisi**. Cilt 6. Sayı 11. (Haziran 2016). Ss: 52-70.

Yıldız, R. (2004). Öğretim Materyalleri Hazırlama İlkeleri. **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme** Konya: Atlas Kitabevi.

Zinsser, W. (2014). **İyi Yazmak Üzerine**. (Çeviren: Barış Tanyeri). İstanbul: Altıkırkbeş Yayınları.

EKLER

Ek 1- Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Genel Amaçları

Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından kabul edilen (2005) Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının genel amaçları:

1. *"Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varır.*
2. *Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir.*
3. *Atatürk İlke ve İnkılâplarının, Türkiye Cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; lâik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur.*
4. *Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilir.*
5. *Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder.*
6. *Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar.*
7. *Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirir.*
8. *Ekonominin temel kavramlarını anlayarak, kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavrar.*
9. *Meslekleri tanır, çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli olduğuna inanır.*
10. *Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar.*

11. *Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır.*
12. *Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlâkı gözetir.*
13. *Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklarken, sosyal bilimlerin temel kavramlarından yararlanır.*
14. *Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşleri sürer.*
15. *İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, lâiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenler.*
16. *Farklı dönem ve mekânlardaki toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder.*
17. *İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir"*

Ek 2- Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği

"MADDE 6 – (1) Ders kitapları;

a) Anayasa ve kanunlara aykırı hususları içermez.

b) 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununda yer alan Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçlarında belirtilen Atatürk İnkılâp ve İlkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş

yurttaşlar olarak yetiştirmek hükmüne, Türk Millî Eğitiminin Temel İlkelerine uygun olarak hazırlanır.

c) İnsan haklarına aykırılık, cinsiyet, ırk, din, dil, renk, siyasi düşünce, felsefi görüş ve benzeri ayrımcılık içermez.

ç) Bilimsel ilke ve yöntemlere uygun olarak hazırlanır.

d) Reklam niteliğinde öğeleri içermez.

e) Yürürlükten kaldırılmıştır. (11.06.2011/27961 RG)

f) İçeriğinde yer alan okuma metinleri öğrencileri, millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerleri besler, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirmede onlara yol gösterir ve bu değerleri benimsetir.

g) Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri ile dersin programına ve hitap ettiği eğitim kurumunun amaçlarına uygun olur.

ğ) Öğretim programlarında belirtilen Atatürk ilke ve inkılâpları ile ilgili kazanımları içerir.

h) Diyalog, hoşgörü, uzlaşma kültürü, empati, farklılıklara ve insan haklarına saygı, eşitlik, katılım, çoğulculuk, hukukun üstünlüğü gibi değerlerin gelişimine katkı sağlar.

ı) Bilgiye ulaşım, ulaşılan bilginin sorgulanması ve bilginin nasıl üretilceğine ilişkin vurgu yapar.

i) Bilişim teknolojisinin etkin ve verimli kullanımını teşvik eder.

j) Öğretim programının kazandırmayı amaçladığı bilgi, beceri, tavır, tutum, değer ve yetkinlikleri kapsar.

k) Ön yargı ve normatif önermelerden uzak olarak konuyla ilgili farklı bakış açıları içerir.

l) Kişi, kurum ve kuruluşları yıpratıcı ve küçük düşürücü unsurları taşımaz.

m) İşlenişte, öğretmenin rehberliğinde öğrencinin aktif olmasını ön plana alır. Öğrencilerin farklı ilgi, yetenek ve ihtiyaçlarına yönelik çeşitliliğe yer verir."

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 05/06/2018

Tez Başlığı:

Oluşturma ve Uygulama Açısından Sosyal Bilgiler Öğretiminde Bir Öğretim Materyali Olarak Çizgi Roman Kullanımı

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 100 sayfalık kısmına ilişkin, 04/06/2018 tarihinde **tez danışmanım tarafından** Dokuz Eylül Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı'nın sağladığı İntihal Tespit Programından (Turnitin-Tez İntihal Analiz Programı) aşağıda belirtilen **filtreleme tiplerinden biri** (uygun olanı işaretleyiniz) uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin **benzerlik oranı % 18'dir**.

- <http://www.kutuphane.deu.edu.tr/turnitin-tez-intihal-analiz-programi/> adresindeki Tez İntihal Analiz Programı Kullanım Kılavuzunu okudum ☒

Filtreleme Tipi 1(Maksimum %15) ☐

Filtreleme Tipi 2(Maksimum %30) ☒

☐ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, ☐ Kaynakça hariç, ☐ Alıntılar dâhil, ☐ Altı (6) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.	☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, ☐ Kaynakça dâhil, ☐ Alıntılar dâhil.
EK 1- İntihal Tespit Programı Raporu İLK SAYFA Çıktısı. ☒	
EK 2- İntihal Tespit Programı Raporu (Tümü) Cd İçinde. ☒	

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esasları'nı inceledim ve yukarıda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Adı Soyadı : **Berkay TÜRKAL**
 Öğrenci No : **2014950031**
 Anabilim Dalı : **İlköğretim Anabilim Dalı**
 Programı : **Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Yüksek Lisans**
 Statüsü : **Yüksek Lisans ☒** Doktora ☐

ÖĞRENCİ

Berkay TÜRKAL

05.06.2018

DANIŞMAN

Doç.Dr. Ali Ekber GÜLERSOY

05.06.2018

Açıklamalar

1: Bu formu teslim etmeden önce sizden istenen bilgileri uygun kutucuğu (☐) işaretleyerek doldurunuz.

Kullanıcı şifre vb. konusunda sorun yaşanması durumunda Üniversitemiz Merkez Kütüphanesinde bulunan Turnitin yetkilisine (Ali Taş Tel: +90 (232) 3018026 veya ali.tas@deu.edu.tr) başvurunuz.

2: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu' formu tezin ciltlenmiş ve elektronik nüshalarının içerisinde ekler kısmında yer alır.

3: Tez savunmasında düzeltme alınması durumunda bu form güncellenerek yeniden hazırlanır.

4: Turnitin-Tez İntihal Analiz Programına yükleme yapılırken Dosya Başlığı (document title) olarak **tez başlığının tamamı**, Yazar Adı (author's first name) olarak **öğrencinin adı**, Yazar Soyadı (author's last name) olarak **öğrencinin soyadı** bilgisini yazınız.